

Dokument nr. 7.

(1959)

Forsvarets ombudsmannsnemnds innberetning til Stortinget om virksomheten i tiden 1. januar—31. desember 1958.

Register.

	Side
<i>I. Innledning</i>	2
<i>II. Saker som er behandlet</i>	3
Menige mannskaper:	3
Verneplikt, utskrivning, rulleføring	4
Innkalling, fremmote, fritaking, utsettelse	4
Opptjening, godskrivning, tjenestetidens lengde, tjenestelettelser	4
Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering	4
Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr	5
Forlegningsforhold	6
Kostholdet	7
Tjenesteforhold	8
Permisjoner	8
Velferd	9
Kantiner	10
Disiplinær- og straffesaker	10
Forholdet mellom befal og menige	11
Tillitsmannsutvalg	12
Lønn	15
Tillegg	15
Godtgjøringer	16
Sykesaker	16
Sosiale saker	19
Befalssaker	19
<i>III. Ombudsmannsnemndas befaringer</i>	21

Innledning.

Ombudsmannsnemnda har i tidsrommet 1. januar—31. desember 1958 bestått av:

Ombudsmann Arthur Ruud, Oslo, formann.
Konsulent Rolf Hansen, Oslo.
Lege Reidar Tveten, Sarpsborg.
Bonde Bjarne Lyngstad, Inderøy.
Bonde Erland Asdahl, Arnes.
Sekretær Kåre Hansen, Tromsø.
Kontorsjef Cato Kvaal, Ås.

Beretningen for 1957 ble omlagt noe i forhold til de tidligere beretninger, blant annet ble skillet mellom Ombudsmannens og Nemndas virksomhet sløyfet. Militærkomitéen uttalte i sin innstilling til Nemndas beretning for 1957 at den var enig i den foretatte omlegging. Nemnda har derfor i denne innberetning benyttet den samme form som i 1957.

Det vil fremgå av beretningen at Ombudsmannen og Nemnda har lagt opp sin virksomhet på samme måte som tidligere år.

Nemnda har i 1958 holdt følgende møter:

- 21. februar
- 25. mars
- 3. juni
- 29. og 30. september
- 3. og 4. desember.

Nemnda har under sine møter hatt samtaler med oberstløytnant Hunnes og oberstløytnant Stokke fra Generalintendantens stab, major Bergwitz-Larsen, Hærens Proviantmagasin og major Balke, Generalkrigskommissariatet.

Det er i 1958 foretatt følgende befaringer:

- 21. februar: LVA Ø, Linderud leir.
- 24.—27. mars: Befalsskolen for Feltartilleriet, Kongsvinger festning.
Flyvåpnets stasjon, Kongsvinger.
Feltartilleribataljonen/Brig. S., Haslemoen.
Brig. S' avdelinger, Onsrud.
Hærens skole- og øvingsavdeling i Motortjeneste, Sør-Gardermoen.
- 3.—6. juni: H. M. Kongens Garde, Husebyleiren, Oslo.
Marinekommando Østlandet, Horten.

- KNM «Balder»
 - KNM «Trondheim»
 - KNM «Stavanger»
 - KNM «Garm».
 - Luftvernartilleriets skoleavdeling, Stavern.
 - 18. 26. august: Bodø flystasjon, Bodø.
Bodin leir, Bodø.
Bardufoss flystasjon, Bardufoss.
Garnisonen i Sør-Varanger, Høybukta-moen.
Infanteriets Øvingsavdeling i Finnmark, Porsangmoen.
Flyvåpnets stasjon, Kautokeino.
Brig. N's avdelinger i Heggelia, Rustadleiren og Setermoen.
Ramsund Orlogsstasjon.
Harstad festning.
Befalsskolen for Infanteriet i Nord-Norge.
LVA N, sone Harstad, Åsagården.
 - 20.—24. oktober: KNM «Harald Hårfagre», Madlamoen.
Sola Flystasjon.
Feltartilleriets Øvingsavdeling nr. 2, Vatneleiren.
LVA V, sone Stavanger, Soma leir.
Flyvåpnets stasjon, Randaberg.
Stavanger festning.
Ulsnes Marindepot.
Flyvåpnets våpentekniske skole, Lista.
- Under befaringene har Nemnda hatt møter med avdelingenes sjefer og tillitsmenn, og samtaler med følgende militære sjefer:
- Sjefen for MKØ, kontreadmiral Braadland.
 - Sjefen for LKN, generalmajor Tufte-Johnsen.
 - Sjefen for MKN, kontreadmiral Voltersvik.
 - Sjefen for DKN, generalmajor Edland.
 - Sjefen for LKV, generalmajor Munthe Dahl.
 - Sjefen for LVA Ø, oberst Nagell.
 - Sjefen for Brig. S, oberst Zeiner-Gundersen.
 - Sjefen for Brig. N, oberst Ildstad.
 - Sjefen for LVA N, oberst Nagell.
 - Kommandanten Harstad festning, oberst Berthelsen.
 - Sjefen for LVA V, oberst Øgland.
 - Sjefen for Kysteskadren, kommandør Tamber.
- Protokollene fra Nemndas møter og befaringer følger beretningen som utrykte bilag.

Saker som er behandlet.

Ombudsmannen har i 1958 behandlet 274 saker samt 41 saker som ikke var ferdigbehandlet i 1957. Av disse er 39 saker ikke ferdigbehandlet ved utgangen av 1958.

De saker Nemnda under sine befaringer beslutter å ta opp, og som Ombudsmannen deretter fremmer, registreres ikke og er ikke medregnet blant de ovenfor nevnte 274 saker.

Etter hvert som Ombudsmannsinstitusjonen er blitt mer alminnelig kjent, er antallet av personlige henvendelser fra menige, befal, pårørende og andre, med anmodning om råd og veiledning øket sterkt. Disse henvendelser er heller ikke registrert som saker.

Gjennom referater fra samtlige moter i sentrale utvalg og i avdelinger forlagt alene, søker Ombudsmannen å følge med i utvalgenes virksomhet.

Det er også i 1958 drevet en utstrakt foredragsvirksomhet for å gjøre Ombudsmanns- og tillitsmannsordningen kjent. Ombudsmannen har vært representert ved den årlige konferanse for nordiske militærjurister. Kontakten med komitéen «Ungdomsorganisasjonene og Forsvaret» har vært god.

Når antallet av registrerte nye saker er en del mindre i år enn i fjor, er årsaken til dette blant annet at Ombudsmannen har avvist mange av de befalssaker Ombudsmannen er blitt anmodet om å ta opp. Det er dessuten behandlet færre saker i de saksområder det først og fremst er naturlig å behandle i tillitsmannsutvalgene. Dette henger sammen med at tillitsmannsutvalgene synes å ha arbeidet meget bedre i år enn i fjor slik at langt flere saker er avgjort i utvalgene.

Av de 274 nye sakene er 131 reist av enkelte soldater, 32 av grupper av soldater, tillitsmenn eller av velferdsoffiserene på vegne av mannskapene. 82 saker er reist av enkelte befalingsmenn, 6 saker av grupper av befal, 14 saker er tatt opp av Ombudsmannen, 9 saker av staber, militære avdelinger eller andre institusjoner.

Fordelingen på Forsvarsgrenene er følgende:	
Hæren med Heimevernet	171
Marinen med Kystartilleriet	36
Flyvåpnet med Luftvernartilleriet	58
Fellesinstitusjoner eller saker som gjelder alle forsvarsgrenene	9

Sakene fordeler seg slik på de forskjellige saksområder:

Menige mannskaper.

Verneplikt, utskrivning, rulleføring	1
Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse	22
Godskrivning, opptjening, tjenestetidens lengde, tjenestelettelse	11
Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering	30
Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr	9
Forlegningsforhold	4
Kosthold	3
Tjenesteforhold	10
Permisjoner	17
Velferd	6
Kantiner	1
Disiplinær- og straffesaker	12
Forholdet mellom befal og menige	7
Tillitsmannsutvalg	7
Lønn	7
Tillegg	11
Godtgjøringer	11
Sykesaker, tannpleie, erstatning	11
Sosiale saker	6

Befal.

Utnevnelse, fast ansettelse, konstitusjon etc.	5
Engasjement, åremålstilsetting etc.	6
Beordring, frabeordring, forflytning, plikt-tjeneste, avansement, ansiennitet	11
Aldersgrense, avskjed, oppsigelse	7
Tjenesteforhold	7
Permisjon, ferie	1
Sykesaker, legetjeneste	2
Disiplinær- og straffesaker	7
Underbringelse	2
Familieboliger	6
Lønn	18
Godtgjøringer	15
Diverse	1

Arbeidet med den enkelte sak er lagt opp som tidligere år.

Det vil i det følgende bli gitt en kort orientering om enkelte av de saker som har vært oppe til behandling innenfor de forskjellige saksområder.

Saker vedrørende menige mannskaper.

Verneplikt, utskrivning, rulleføring.

Det er i denne gruppe bare behandlet 1 sak. Ombudsmannen finner ikke grunn til å referere denne.

Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse.

Av de 22 saker som er behandlet i denne gruppe gjelder 18 utsettelse med militærtjeneste, 8 i forbindelse med repetisjonsøvelse og 10 med en større eller mindre del av førstegangstjenesten.

Av de 8 saker angående repetisjonsøvelse gjaldt det i to tilfelle forespørsler om hvor ofte man kan innkalles til repetisjonsøvelse, og etter hvilket system innkallingene foretas for å få en rettferdig fordeling av denne form for tjeneste. Ombudsmannen får ofte slike forespørsler i tiden før de store repetisjonsøvelsene skal holdes. Årsaken til disse forespørsler er som regel den at de som spør har venner og bekjente som ikke er blitt innkalt på lange tider, mens andre igjen kan ha hatt flere repetisjonsøvelser på kort tid. Det synes å være en ganske utbredt oppfatning at innkalling til repetisjonsøvelser skjer mer eller mindre tilfeldig, og en viss opplysningsvirksomhet på dette felt synes å være nødvendig.

Av de 10 sakene om utsettelse med førstegangstjenesten gjelder en del utsettelse med en mindre resttjeneste, mens en del gjelder utsettelse med påbegynnning av tjenesten. I 9 av sakene er det utdannelsen som er grunnen til at det er søkt om utsettelse. I ett tilfelle er deltakelse i stor- og vårsildfisket årsaken. I 5 av sakene er søknaden innvilget.

Av de øvrige 4 saker i denne gruppe gjelder to mannskaper som tidligere har hatt utsettelse, men som nå er innkalt til et tidspunkt som ikke passer.

Opptjening, godskrivning, tjenestetidens lengde, tjenestelettelser.

Det er i denne gruppe behandlet 11 saker. Bare 1 sak gjelder opptjening, og i dette tilfelle var det bare en forespørsel om hvilke bestemmelser som nå gjaldt. Det synes derfor som om de nye regler som ble satt i verk i 1957 virker tilfredsstillende.

I 3 saker gjaldt det spørsmål om å slippe med 12 måneders tjeneste. I alle 3 tilfelle var det tjeneste i utenriks sjøfart som var årsaken til at vedkommende ikke hadde avtjent verneplikten sammen med sin årsklasse. Ikke i noen av sakene var betingelsene for å slippe med 12 måneders tjeneste til stede.

I 5 saker gjaldt det godskrivning av tidligere tjeneste ved skoler eller kurs som ikke var gjennomført helt ut. I en av sakene ble det godkjent noe mer av den tidligere tjenesten enn det som var opprinnelig bestemt. I de øvrige sakene ble søknaden avslått uten at det var grunnlag for noen bemerkninger fra Ombudsmannens side.

En sak gjaldt godkjenning av tjeneste i annen forsvarsgren. I dette tilfelle burde det ha vært godkjent noe mer av tjenesten enn det som var gjort. Denne saken er enda ikke endelig avgjort.

En sak gjaldt godkjenning av øvelsestid i Heimevernet. Dette spørsmål har tidligere vært oppe til behandling for så vidt som det hersket uklarhet om spisepauser, fellestransporter til og fra øvelsesfeltet etc., skulle godkjennes som øvelse. Departementet hevdet at det var bare rene øvelsestimer som skulle regnes som tjeneste, og i budsjettproposisjonen for 1958—59 ble det foreslått at tjenestetiden for Heimevernet skulle fastsettes til 50 øvelsestimer mens formuleringen tidligere hadde vært 50 timer. Uttrykket øvelsestimer ble også benyttet i bestemmelsen om adgangen til å innkalle heimevernsmannskap til 8 dagers sammenhengende tjeneste. Det synes således å være på det rene at det bare er den rene øvelsestid som skal godkjennes som tjeneste. Ved sammenhengende tjeneste blir det imidlertid bare drevet øvelse i 8 timer pr. dag. De øvrige timer inntil rosignal blir ikke godkjent som øvelse. I den saken som er tatt opp med Ombudsmannen nå, hevder derfor mannskapene at de fritt må kunne disponere tiden mellom øvelsenes slutt og rosignal da dette likevel ikke godkjennes som tjeneste. Etter mannskapenes oppfatning må i alle fall en søknad om permisjon i dette tidsrom uten videre innvilges. Befalet på sin side hevder at mannskapene ikke uten videre har krav på permisjon. Dette spørsmål har Ombudsmannen tatt opp med Forsvarsdepartementet. Departementets svar foreligger ikke enda.

Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering.

25 av de 30 saker som er behandlet i denne gruppe, gjelder søknad om overføring til annet tjenestested av velferdsgrunner. I 17 av disse 25 sakene var grunnen sykdom i hjemmet. I den forbindelse var det derfor nødvendig å få et tjenestested som gjorde det mulig for soldaten å hjelpe til hjemme. I mange av tilfellene var det gårdsarbeid vedkommende måtte hjelpe til med. Av disse 17 sakene er

9 innvilget slik at overføring til tjenestested nærmere hjemmet er foretatt, mens de øvrige 8 er avslått.

I de resterende 8 overføringssakene var det i enkelte søkt om overføring for å få nyttiggjort seg sin utdannelse eller for å få praksis som hadde betydning for vedkommendes fremtidige arbeid. En søkte overføring fra styrkene i Suez mens en annen gjerne ville til Suez. I 4 av disse sakene ble søknaden innvilget.

Av de øvrige 5 saker gjaldt 3 overføring til annen mobiliseringsplasing. 2 av søknadene ble innvilget.

De 2 siste sakene i denne gruppen gjaldt klage over dimittering fra Forsvaret.

I beretningen for 1957 ble det gjort oppmerksom på at behovet for overføring til annet tjenestested av velferdsgrunner var ganske stort. Årets saksmengde på dette område bekrefter denne uttalelse.

I sin innstilling til beretningen for 1957 uttalte Militærkomitéen at den var oppmerksom på det behov som var til stede, men at den ikke kunne tilrå full adgang til overføring uten erstatning når det gjaldt nøkkelpersonell eller spesialister. Komitéen forutsatte imidlertid at gjeldende bestemmelser ble praktisert så lempelig som mulig, og at alt ble gjort for å skaffe erstatning også uten at noen meldte seg frivillig.

En spesiell gruppe av overføringssakene er også tatt opp av Feltprosten. Det gjelder gifte mannskaper som etter Feltprostens mening bør ha anledning til å tjenestegjøre i nærheten av sitt hjem. Det er Feltprostens oppfatning at reglene om overføring og avgivelse av erstatningsmannskap bør mykes opp slik at det kan skaffes erstatning uten at man melder seg frivillig.

Nemnda har behandlet dette spørsmål på møtet i september og kom videre inn på dette forhold i sin samtale med major Balke ved Krigskommissariatet i møte i desember. Problemet ble videre drøftet med sjefen for Brig. N. under Nemndas befarings i Nord-Norge i august måned. For Brig. N's vedkommende praktiseres nå den ordning at erstatning kreves. Hvis det imidlertid er særlig tungtveiende velferdsgrunner som taler for overføring, og det ikke dreier seg om nøkkelpersonell, blir overføring også innvilget uten erstatning.

Både Militærkomitéen og Feltprosten har vært inne på den tanke at det burde kunne skaffes erstatning selv om ingen melder seg frivillig.

I Utskrivningsreglementet fastsatt ved kgl. resolusjon av 27. august 1954 heter det i pkt. 118:

«Overføring etter personlig søknad når vektige velferdsgrunner foreligger og tjenestlige hensyn ikke er til hinder for det har som forutsetning at en annen avdeling som kan gi søkeren de ønskede vilkår kan ta imot ham og — om det blir krevet — kan gi godkjent og villig erstatningsmann.»

Ved de andre former for overføring Utskrivningsreglementet hjemler adgang til, blir det ikke forlangt villig erstatningsmann.

Når søknaden om overføring skyldes velferdsgrunner, må det ifølge bestemmelsene skaffes villig erstatningsmann. Det vil derfor ikke være mulig å skaffe erstatning på annet grunnlag uten at bestemmelsene endres.

Nå er det imidlertid ikke noe absolutt krav i følge bestemmelsene at erstatning skal skaffes. Det er bare nødvendig i de tilfelle hvor avgivende avdelinger forlanger det. Den eneste muligheten for å lette overføringene slik bestemmelsene er i dag er derfor at avgivende avdeling unnlater å kreve erstatning. Dette synes imidlertid å være vanskelig å få gjennomført fordi personelloppsetningen synes å være så snau at avdelingene ikke har mer mannskap enn det som er nødvendig for å gjennomføre de pålagte oppgaver.

Uniformer personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr.

Det er i denne gruppe behandlet 9 saker hvorav 3 gjelder økonomisk ansvar for tapte eller skadede effekter. Ombudsmannen finner ingen grunn til å referere noen av de nevnte saker bortsett fra en som gjelder sikkerhetsbestemmelser under motorsykkelkjøring under permisjon.

Under et tillitsmannsutvalgsmøte i en av Hærens avdelinger ble spørsmålet om antrekket under kjøring med egen motorsykel i fritiden tatt opp, blant annet at de ikke fikk bruke hjelm, men måtte benytte vanlig permisjonsuniform med lue. Sjefen kunne ikke gjøre noen forandringer i antrekkbestemmelsene, men henledet Ombudsmannens oppmerksomhet på forholdet.

Ombudsmannen tok saken opp med Forsvarsdepartementet og gjorde oppmerksom på hvor alminnelig det nå var blitt at soldatene hadde med seg motorsykel som de benyttet i sin fritid. Dette hadde stor betydning for den enkelte spesielt ved isolerte avdelinger med dårlige kommunikasjoner. Ombudsmannen pekte på den risiko som var til stede spesielt fordi mannskapene ikke fikk bruke hjelm til tross for at det er ansett som en meget god beskyttelse om en ulykke skulle inntreffe. Videre pekte Ombudsmannen på at det er påbudt for Forsvarets egne motorsyklister å bruke styrthjelm.

Departementet forela saken for Forsvarsstaben som igjen tok spørsmålet opp med forsvarsgrenene. På grunnlag av de opplysninger som fremkom, fant ikke Departementet å kunne anbefale at mannskapene ble gitt adgang til å nytte privat styrthjelm, nyrebelte eller motorsykkeldress sammen med militær uniform ved bruk av motorsykkel under permisjon.

Både forsvarsgrenene og Forsvarsstaben hadde frarådet at gjeldende bestemmelser om bæring av uniform ble endret, dels på grunn av manglende oppbevaringsmuligheter for sivile effekter og dels på grunn av det uheldige ved å tillate en blanding av sivile og militære bekledningsplagg.

Ombudsmannen tok påny saken opp med Departementet og beklaget at Departementet nektet mannskapene å bruke styrthjelm under permisjonskjøring når dette beskytelsesplagg var påbudt i tjenestetiden, et påbud som både var riktig og fornuftig. Ombudsmannen henstilte derfor til Departementet å overveie saken påny.

Departementet har senere bestemt at styrthjelm av vanlig approbert sivil type og i hvit farge kan tillates brukt under motorsykkelkjøring. Annet reglementert hodeplagg skal has med og tas på når motorsykler ikke brukes.

Et liknende spørsmål har Militærkomitéen tatt opp i sin innstilling om Nemndas beretning for 1957. Komitéen har pekt på at det etter Ombudsmannsnemndas oppfatning ville vært mulig å unngå en del skader påført ved militære bilulykker om sikkerhetsbelte hadde vært brukt. Komitéen ba Departementet ta dette spørsmål opp til snarlig undersøkelse og eventuell forføyning. Departementet har, så vidt Ombudsmannen kjenner til, enda ikke tatt standpunkt til Komitéens uttalelse. Det kan etter Nemndas mening ikke være tvil om at det ville være av den største betydning at Forsvaret i denne sak gikk i spissen ved å gi påbud om montering og bruk av sikkerhetsbelter i Forsvarets kjøretøyer.

Forlegningsforhold.

Det er behandlet 4 saker i denne gruppe. En gjelder idrettsanlegg med svømmehall og kombinert gymnastikk- og kinosal på Lutvatn. Her har Flyvåpnets Overkommando svart at den er klar over behovet, men det er en rekke andre byggeprosjekter med langt høyere prioritet. Det vil derfor ta lang tid innen planen for Lutvatn's vedkommende kan realiseres innenfor rammen av de ordinære bevilgninger.

En sak gjaldt nedleggelse av frisørsalongen i Bodin leir for å skaffe plass til Bn III/Brig. N.

Tillitsmannsutvalget protesterte mot dette. Ombudsmannen tok saken opp med LVA N som nå har funnet frem til en løsning av dette spørsmål.

En sak gjaldt kjøkkenet i Soma leir. Denne saken ble omtalt også i fjorårets beretning. Utbedringsarbeider er delvis gjennomført, og forholdene er blitt adskillig bedre enn de var. Ytterligere utbedringsarbeider vil bli igangsatt.

En sak gjaldt arrestlokalene og deres utstyr. Dette forhold var også omtalt i beretningen for 1957. Militærkomitéen uttalte i den anledning i sin innstilling at den var enig med Ombudsmannsnemnda i at soning i sivile fengsler på grunn av manglende militære arres-ter var en uheldig ordning og burde opphøre så snart Departementet og forsvarsgrenene hadde fått tid til å foreta den nødvendige omlegning.

I et skriv til Ombudsmannen av 5. mai 1958 har HOK opplyst at den vakt- og arrestbygning som er bygget på Linderud, med de innvendinger som senere er fremkommet fra Generaladvokaten tatt i betraktning, vil være formålstjenlig. HOK vil gå inn for at dette anlegg vil bli nyttet som mønster ved oppføring av nye anlegg og ved modernisering av gamle. Det vil også bli tatt skritt til å bringe inventaret i de eksisterende anlegg opp til samme nivå.

Under avsnittet om befaringer vil en komme nærmere inn på spørsmålet om arres-ter ved de forskjellige avdelinger Nemnda har besøkt.

Utstyret i spisesalene ble omtalt i beretningen for 1957. Det ble da opplyst at Generalintendanten ikke ville foreslå utskiftning av langbord. Begrunnelsen for dette standpunkt ble referert.

Saken har i år igjen vært tatt opp med Generalintendanten.

Generalintendanten har påny uttalt at han ikke kan anbefale eller tilrå at standardbord blir skiftet ut med småbord. Begrunnelsen for dette syn er at det vil koste anslagsvis 1 mill. kroner å anskaffe nye bord og ca. kr. 150 000 til nytt serveringsutstyr. Videre vil småbord bli langt mer plasskrevende, og spisesalenes gulvflate vil måtte økes med ca. 35 pst.

Det er videre Generalintendantens oppfatning at det også med de standardbord med plass til 6 mann vil kunne skapes hyggelige spisesalsinteriør hvis avdelingene viser litt initiativ og interesse. Lakk og olje til vedlikehold kan avdelingene få uten vanskelighet, likedan hvite plastduker.

Benkene vil etter hvert bli skiftet ut med stålrørs stoler.

Nemnda er for så vidt enig med Generalintendanten i at hvis avdelingene viste litt

initiativ og interesse på dette felt, ville spisesalene med det utstyr en i dag rår over kunne gjøres mye hyggeligere enn tilfellet er i dag.

Ved fornuftig plasing av bordene, ved bruk av hvit plastduk og ved utskifting av benker med stoler vil forholdene bli triveligere.

Det er Nemndas erfaring at plastduker i spisesalen er lite brukt, og benker i stedet for stoler er fortsatt meget i bruk ved gamle forlegninger.

Nemnda håper at benkene kan skiftes ut med stoler i et forholdsvis raskt tempo, og at avdelingene legger stor vekt på å skape trivelige forhold i spisesalene.

I beretningen for 1957 pekte Nemnda på nødvendigheten av å få avgjort hvilke forlegninger som for fremtiden skulle brukes slik at en kunne komme i gang med nødvendige nybygginger og ombygginger der det var absolutt nødvendig for å skape tilfredsstillende forhold for mannskapet og befal.

Departementet har opplyst at den raske våpentekniske utvikling har nødvendiggjort en revurdering både av ikke fullførte og ikke påbegynte bygge- og anleggsarbeider. En rekke byggearbeider som det tidligere er gitt bevilgning til, har Departementet under den foretatte revurdering funnet å måtte la ute-sta inntil videre og vil foreslå at midlene disponeres til høyere prioriterte formål. Det har vært nødvendig å legge vekt på å bibeholde den operative beredskap. Dette fører til at ellers meget ønskelige tiltak som bygging av messer, spisesaler, instruksjonsbygg og liknende foreløpig må stilles i bero.

Nemnda er klar over at den våpentekniske utvikling nødvendiggjør en revurdering, og at dette skaper mange problemer når det gjelder å få gjennomført de nødvendige byggetiltak ved de etablissementer som nå er i bruk. Nemnda ser det imidlertid som sin oppgave fortsatt å peke på de mangler som gjør seg gjeldende på dette område i de etablissementer Nemnda besøker selv om det i øyeblikket vil være vanskelig å løse disse problemer.

Det er Nemndas oppfatning at en i den nåværende situasjon med små muligheter for nybygging i større grad enn tidligere må gå inn for å gjøre forholdene så bra som mulig i de bygninger man har til disposisjon, for eksempel ved nytt og bedre utstyr og møbler i gamle forlegninger. Nemnda har under sine befaringer viet dette forhold spesiell oppmerksomhet og vil fortsatt gjøre det.

Kostholdet.

Det er i denne gruppe behandlet 3 saker som Ombudsmannen ikke finner grunn til å referere. Når det er behandlet så få saker i denne

gruppe, betyr det imidlertid ikke at det hersker alminnelig tilfredshet med kostholdet. Referatene fra tillitsmannsutvalgenes møter og Nemndas samtaler under befaringene viser at dette er et spørsmål som i sterk grad opp-tar mannskapene.

Nemnda uttalte i beretningen for 1957 at det etter Nemndas oppfatning var nødvendig med en forhøyelse av kostøret.

I St. prp. nr. 122, 1958 fremmet Forsvarsdepartementet forslag om å forhøye kostøret fra kr. 4,40 til 4,80 pr. mann pr. dag med virkning fra 1. september 1958.

Denne forhøyelse betyr en delvis dekning av den prisforhøyelse som har funnet sted siden 1953 da kostøret på kr. 4,40 ble fastsatt. Kostøret dekker imidlertid ikke bare rene innkjøp av matvarer. Kostkapitlet belastes også lønninger og enkelte andre utgifter. Disse utgifter utgjør ca. 5 pst.

I sin innstilling til Ombudsmannens beretning for 1957 uttalte Militærkomitéen at et godt kosthold ikke trenger være betinget bare av størrelsen på kostøret. Tilberedningen av maten bør fortsatt bli viet stor oppmerksomhet. Nemnda er enig med Militærkomitéen i det og har under sine befaringer fått mange beviser på at dette syn er riktig. Nemnda har mange ganger erfart at kjøkken- og proviant-tjenesten ikke gar tilfredsstillende. Det er forbausende å se hvor stor forskjell det kan være på dette felt fra avdeling til avdeling innenfor den samme økonomiske ramme.

På denne bakgrunn besluttet Nemnda på møte i desember måned å ta opp med Departementet spørsmålet om å etablere ett — eventuelt flere — faste team på 2 å 3 befal, eller spesialister som i tur og orden besøker alle Forsvarets forlegninger og i løpet av 4—6 dager ved den enkelte forlegning går grundig igjennom alle arbeidsoperasjonene i proviant- og kjøkkensektoren, korrigerer, veileder og legger opp retningslinjer for denne tjenesten slik at man er sikret et riktig og godt kosthold.

Utgiftene til lønn, reise og diet for ett eller flere slike team vil, etter Nemndas oppfatning, vise seg å være særdeles vel anvendte midler. Nemnda er kjent med at man i U. S. A. har praktisert en slik ordning med stort hell.

Nemnda har hatt en konferanse med representanter for Generalintendantens stab for å finne ut hva det kunne gjøres for på kort sikt å få en bedring i disse forhold. Etter denne konferanse sendte Generalintendanten ut et rundskriv den 10. oktober om riktig bruk av kostregulativet. Generalintendanten har i rundskrivet minnet om og gjentatt de direktiver og instruksjoner som er gitt i tidligere rundskriv om utnyttelse av kostregulativet og

påleggsregulativet, om konverteringsmuligheter og utveivingspraksis. Han har videre anmodet DK/intendanten om å følge opp at bestemmelsene blir fulgt og utdypet hvor det er nødvendig.

Generalintendanten har videre pålagt avdelingene å gi en uttalelse om de varesorter som nyttes i kostholdet. Det er en smaks-vurdering som skal gis. Disse uttalelser skal med DK/intendantens merknader sendes Generalintendanten.

Tjenesteforhold.

Det er innenfor denne gruppe behandlet 10 saker, men ingen generelle som det er grunn til å referere i beretningen. Det er alt sammen saker som dreier seg om spesielle tjenesteforhold ved bestemte avdelinger. I flere saker gjelder det vakttjenesten og dens hyppighet og arbeid på søn- og helligdager. Videre har det vært spørsmål om lengden av den daglige tjenestetid.

Permisjoner.

Det er behandlet 13 saker som angår permisjoner. De fleste av disse saker gjelder permisjonsproblemer som den enkelte soldat har hatt, og som han har henvendt seg til Ombudsmannen for å få løst. Ombudsmannen finner ikke grunn til å omtale disse sakene.

Det har i 1958 vært få henvendelser om jordbrukspermisjon.

Det har vært behandlet 4 saker av generell art som Nemnda finner grunn til å omtale nærmere.

Spørsmålet om lettere adgang til å få permisjon for deltakelse i politisk virksomhet har vært tatt opp med Ombudsmannen av et politisk ungdomslag. Et av lagets medlemmer som på grunn av spesielle forutsetninger var satt opp som innleder på et større offentlig møte laget skulle arrangere, var blitt nektet permisjon.

Ombudsmannen tok først saken opp med vedkommende avdeling for å få brakt de faktiske forhold på det rene. Deretter ble saken forelagt Departementet. Ombudsmannen pekte på at det ikke var spesielle bestemmelser som hjemlet adgang til permisjon på et slikt grunnlag. Etter Ombudsmannens oppfatning kunne de vanlige bestemmelser om kvelds- og week-end permisjoner anvendes også i slike tilfelle idet det ved disse former for permisjon ikke er aktuelt med noen begrunnelse for permisjonen. Etter Ombudsmannens mening ville det av og til være behov for slike permisjoner. Det klages over at militærtjenesten virker sløvende på ungdommen. De mister interessen

for organisasjonsarbeid, det være seg innenfor politiske, idrettslige, humanitære eller andre organisasjoner. Det er vanskelig etter endt militærtjeneste å få ungdommen tilbake til arbeid i organisasjonene. En viss mulighet for å fortsette med slikt arbeid og for å holde interessen oppe ville det derfor ganske sikkert være om det ble åpnet adgang til permisjon til ivaretagelse av slikt organisasjonsmessig arbeid.

Skulle det være nødvendig med spesielle bestemmelser på dette felt, burde det gjøres i tilknytning til bestemmelsene om velferdspermisjon.

Departementet forela saken for de tre forsvarsgrener.

Marinens Overkommando uttalte at reglene om permisjon og landlov for Marinens vedkommende måtte være elastiske, og at meget måtte overlates til sjefens omdømme. MOK hadde inntrykk av at avvikling av permisjoner og ferier gikk tilfredsstillende, og at det var mest formålstjenlig at spørsmålet om spesielle permisjoner fortsatt ble avgjort av vedkommende tjenestested uten at det ble fastsatt bestemte regler. Under henvisning til den kontakt det i dag var mellom menige og befal, blant annet gjennom tillitsmannsutvalg og i forvisning om at befalet hadde evne og vilje til å tolke permisjonsbestemmelsene slik at mannskapenes og tjenestens tarv ble ivare tatt på beste måte, tilrådde MOK at de gjeldende permisjonsbestemmelser ble opprettholdt.

Hærens Overkommando pekte på at Tjenestereglementet ikke ga noen hjemmel for permisjon i tjenestetiden hverken til idrettslig virksomhet eller virksomhet av religiøs, politisk, humanitær eller annen art. Deltakelse i idrettsstevner sto imidlertid i en særstilling når det gjaldt permisjoner fordi den fysiske trening var en viktig disiplin i den militære utdanning slik at man forsøkte å stimulere mannskapenes interesse for idrett.

For deltakelse i virksomhet av religiøs, politisk, humanitær eller annen art mente Overkommandoen at det også ville forekomme tilfelle hvor det var grunn til særlig behandling av permisjonssøknadene. Var formålet med permisjonen behørig attestert og av betydning for soldaten eller foreningen, ville permisjonen kunne innvilges etter de nå gjeldende bestemmelser. Avgjørelsen lå hos avdelingssjefen som måtte overveie de tjenestlige forhold og de grunner som forelå for permisjonssøknaden. HOK hadde inntrykk av at sjefenes behandling av permisjonssøknader var tilfredsstillende, og at det ble utvist samarbeidsvilje både fra sjefens og de berørte foreningers og institusjoners side.

HOK konkluderte med at de gjeldende permisjonsbestemmelser måtte anses fullt ut tilfredsstillende.

Flyvåpnets Overkommando var etter nøye overveielse blitt stående ved å tilrå at de gjeldende permisjonsbestemmelser ikke ble endret. Sjefen for Flyvåpnet fant bestemmelsene tilfredsstillende også når spørsmålet om permisjon gjaldt organisasjonsarbeid m. v.

Etter å ha innhentet uttalelsene hadde Departementet overveiet å foreta en endring som antydte av Ombudsmannen, men fant å måtte slutte seg til det som var uttalt av Overkommandoene og erklærte seg enig i at de gjeldende bestemmelser var fullt ut tilfredsstillende selvom ikke spørsmålet om permisjon i forbindelse med organisasjonsarbeid m. v. var direkte nevnt i bestemmelsene.

I beretningen for 1957 uttalte Nemnda at den praksis med å trekke antall ulovlig fraværende dager fra langpermisjonsdagene som ble nyttet ved enkelte avdelinger, syntes å være tvilsom idet et slikt fradrag i realiteten ble en permisjonsnektelse som kom i tillegg til den ordinære refselse.

Generaladvokaten har senere uttalt seg om dette spørsmål og sier blant annet at spørsmålet om å trekke av antall fridager svarende til ulovlige fraværsdager står for ham på samme måte som for Ombudsmannen som ytterst tvilsomt. Inndragning av fridager overfor et mannskap som har vært ulovlig fraværende, vil lett få karakteren av en reaksjon som i virkeligheten er en maskert refselse. I så fall er inndragningen ulovlig idet disiplinærreglementet bare tillater anvendelse av refselsener som er nevnt i reglementets pkt. 3, og heller ikke disse kan anvendes uten etter slik undersøkelse av saksforholdet og etter slik refselse som reglementet krever.

Generaladvokaten vil imidlertid ikke utelukke at det kan forekomme tilfelle der vedkommende sjef kan ha saklig grunn til å nekte en bestemt permisjon fordi tidligere dårlige erfaringer gjør det nødvendig å regne med at mannskapet ikke vender tilbake i rett tid til øvelser eller annen tjeneste hvor hans nærvær er påkrevet.

Saken ble av Forsvarsdepartementet forelagt Forsvarsstaben og Overkommandoene.

Etter de opplysninger som fremkom uttalte Departementet at det syntes å være på det rene at det bare i få tilfelle har forekommet at mannskaper på grunn av ulovlig fravær, er blitt pålagt avkortning i fremtidige permisjoner.

Departementet fant likevel å måtte fastsette bestemmelser om forbud mot avkortning av langpermisjon på grunn av ulovlig fravær.

De nye bestemmelsene om gratis permisjons-

reiser som reduserer reisene for Flyvåpnets og Marinens personell fra 3—2, har skapt forbitrelse hos mange av mannskapene. Det fremgår av innlegg både i Mannskapsavisa og leiravisene. Dette gjelder spesielt mannskaper som har vært lenge inne til tjeneste, som har hatt to langpermisjonsreiser og som har spart permisjonsdager til den 3dje permisjonsreisen.

Ombudsmannen tok opp med Departementet spørsmålet om ikke denne kategori personell i alle fall burde få den 3dje reisen før nyordningen ble satt i verk. Dette ble imidlertid avslått av Departementet.

Bestemmelsen om at den siste gratis permisjonsreisen skal tas i forbindelse med dimisjonen, har liten praktisk betydning idet mannskaper i alle fall har krav på gratis hjemreise ved dimittering, dog vil mannskaper nå få litt mer utbetalt idet satsene ved permisjonsreiser er noe høyere enn ved dimisjonsreiser. Hensikten med langpermisjonene og de gratis hjemreisene var å sørge for at mannskaper i løpet av den relativt lange tjenestetiden ble sikret permisjoner hjemme av noen lengre varighet enn de øvrige permisjoner kunne gi. Denne adgangen til sammenhengende opphold i hjemmet er nå beskåret.

Denne formen for avvikling av den siste permisjonsreisen reiser også en rekke andre problemer. Blant annet vil mannskaper inntil den virkelige dimisjonsdato være underlagt militær jurisdiksjon, men utenfor enhver mulighet for kontroll. Videre vil Forsvaret stå økonomisk ansvarlig for ulykker, skader eller sykdommer etc. under soldatens opphold hjemme inntil den endelige dimisjonsdato. Skulle mannskaper dimitteres så mye tidligere som de hadde langpermisjonsdager til gode, ville dette få konsekvenser for utbetaling av dagpenger, familietillegg etc.

Velferd.

Innenfor denne gruppe er det behandlet 6 saker hvilke det ikke er grunn til å referere i beretningen.

Nemnda har fortsatt interessert seg for velferdsproblemene innen Marinen. Marinen har de siste år fått ekstraordinære midler til velferd på grunn av de spesielle forhold denne forsvarsgren arbeider under. Det er imidlertid Nemndas oppfatning at disse ekstrabevilgninger er for små til å oppveie de spesielle vanskeligheter og manglende muligheter Marinen har når det gjelder arbeidet i denne sektor.

Nemnda har i år besøkt ganske mange marinefartøyer og har således, kanskje bedre enn tidligere, muligheter for å vurdere tjenes-

ten i Marinen i relasjon til de andre forsvarsgrenene.

Forholdet ombord blir langt annerledes og meget vanskeligere enn i forlegninger i land. Det er trangt ombord i fartøyene, det er maskiner, instrumenter og rørledninger hvor en vender seg. Mannskapene er henvist til å leve helt inn på hverandre, de får aldri noen mulighet for å være alene, det er stadig uro og forstyrrelser. Sanitærforholdene må nødvendigvis bli dårligere enn i land og det må slås mye av på de hygieniske krav det er naturlig å stille i land. Det må være helt på det rene at denne tjenesten, også for dem som i det sivile er sjøfolk, blir slitsom. Det er forståelig at enkelte ikke greier en slik påkjøring og at andre når de kommer i land slar seg noe mer løs enn det er mulig å godta.

Ombord i fartøyene er det ikke så meget som kan gjøres når det gjelder velferd bortsett fra ytterligere utbygging av filmtjenesten. Desto mer bør det gjøres i denne sektor når mannskapene for en kortere tid er i land. Det er etter Nemndas oppfatning viktig at det i de havner marinefartøyene vanligvis anløper er etablissementer som kan nyttes i velferdsarbeidet, for eksempel lese- og skriverom, oppholdsrom, lokaler for film, møter og fester etc. Et sted dette er spesielt nødvendig er ved den nye marinebasen Håkonsvern, velferdsbygget der bør derfor gis høy prioritet. Mangelen på forannevnte lokaler gjør seg også sterkt gjeldende i Nord-Norge. Det er videre, etter Nemndas oppfatning, viktig at det i de havner marinefartøyene vanligvis anløper finnes sivile kontakter som kan være fartøyenes velferdspersonell hjelpelig med forskjellige former for arrangementer som idrettskonkurranser, turer, ekskursjoner og forskjellige former for sammenkomster med sivilbefolkningen. Det må videre finnes muligheter for fysisk trening, bading etc. Det er klart at det til alt dette trenges midler i en større grad enn det Marinen har kunnet disponere hittil i denne sektor. De ekstraordinære midler Marinen tidligere har fått har hjulpet godt, men er likevel ikke tilstrekkelige til å bringe velferdsarbeidet på høyde med de andre forsvarsgrenene. Nemnda vil derfor anbefale at det fortsatt ytes ekstra støtte til Marinens velferdsarbeid. Forutsetningen må dog være at dette ikke går ut over midlene til de andre forsvarsgrener som i høy grad trenger de bevilgninger de får for å kunne løse sine oppgaver innenfor dette arbeidsområde.

Militærkomitéen har i sin innstilling til Ombudsmannsnemndas beretning for 1957 anmodet Departementet om å overveie en bedring av velferdstjenesten i Marinen for om mulig å få den opp på samme nivå som velferdstje-

nesten i de andre forsvarsgrener. Nemnda kjenner ikke til om dette har resultert i noen tiltak fra Departementets side.

Kantiner.

I denne gruppe er det behandlet 1 sak som Ombudsmannen ikke finner grunn til å referere.

Under befaringene er det enkelte ganger dukket opp spørsmål vedrørende kantiner.

Disse forhold omtales nærmere under avsnittet Befaringer.

Disiplinær- og straffesaker.

Det er behandlet 12 saker innenfor denne gruppe. De fleste er av en slik art at det ikke er noen grunn til å referere sakene i beretningen. For 3 sakers vedkommende dreier det seg imidlertid delvis om prinsipielle spørsmål som det derfor kan være grunn til å komme nærmere inn på.

Ved en av Hærens avdelinger var det vanlig at mannskaper som tok «tjuvperm» også ble refset for hærverk på offentlig eiendom. Begrunnelsen var at mannskaper som tok «tjuvperm» ikke kunne passere porten. De måtte nødvendigvis ha krøpet over gjerdet. Dette ble kalt hærverk på offentlig eiendom uten at det ble påvist eller i det hele tatt undersøkt om gjerdet var tilføyet noen skade. Det ble uten videre antatt at når en soldat hadde krøpet over gjerdet så var dette blitt beskadiget.

Ombudsmannen tok saken opp med Hærens Overkommando som foretok nærmere undersøkelse og blant annet innhentet Generaladvokatens uttalelse.

I de to refselsaker som var grunnlaget for Ombudsmannens henvendelse, ble refselsene satt ned og avdelingen ble gjort oppmerksom på at ulovlig gjerdeoverskridelser uten skadetilføyet ikke måtte betegnes som hærverk på offentlig eiendom i fremtidige refselsesordrer.

Politiets innfordring og regnskapsføring av båter ilagt som refselse kan, slik dette gjøres ved enkelte politikamre, føre til visse vanskeligheter for mannskapene. Militære refselsaker er ikke straff og skal ikke anmerkes i strafferegister eller bøteregister. Når dette likevel i enkelte tilfelle blir gjort skyldes det sannsynligvis den omstendighet at bøteregnskapet føres som et reskontroregnskap slik at reskontrokortene utgjør politikammerets bøteregister.

Hvis en bot ilagt som refselse først er ført i bøteregisteret vil dette kunne skape vanskeligheter ved utstedelse av edruelighetsattest for fremstilling til førerprøve. Selvom båter

kanskje ikke betraktes som straff for beruelse i henhold til motorvognlovens § 15,4, kan en slik bot ha innflytelse på det skjønn politiet skal utøve i henhold til motorvognlovens § 15,2.

Ved utskrift av bøteregisteret til bruk i en offentlig straffesak vil også en slik bot kunne komme med i boteutskriften selvom det i dette tilfelle kanskje ikke har så stor praktisk betydning. Det samme vil gjelde ved utstedelse av vandelsattest. I et slikt tilfelle kan også lett en bot som refselse komme med når den først er ført opp i bøteregisteret.

Det vil bare være de som er ilagt bot som refselse som vil bli utsatt for dette. De som har fått en strengere refselse, for eksempel vaktarrest for de samme forseelser, vil ikke kunne få dette anmerket idet politiet overhodet ikke har kjennskap til disse refselsler.

Det synes ikke å være noen alminnelig foreteelse at bøter ilagt som refselse blir behandlet som foran nevnt. Generaladvokaten har lenge vært oppmerksom på dette problem, og har gang på gang påtalt at disiplinære bøter blir anmerket i politiets bøteregister. Justisdepartementet og Riksadvokaten har vært enige i at det ikke skal gjøres, og ved de politikanre hvor den uriktige praksis er konstatert er det rettet på forholdet. Det hender imidlertid fortsatt at slike anmerkninger finner sted. For å sikre seg mot at dette skjer er det mulig at bøtene burde innfordres og regnskapsføres i Forsvaret og via Overkommandoene eller Forsvarsdepartementet overføres til statskassen. Ombudsmannen vil ta dette spørsmål opp med Departementet.

Sjefen på en av Marinens fartøyer hadde bestemt landlovsnektelse for en av mannskapene som hadde vært ulovlig fraværende uten at det forelå noe avhør, etterforskning eller avgjørelse i den disiplinærsak som var et resultat av det ulovlige fravær. Dette ble fra skipssjefens side begrunnet med at vedkommende ble holdt ombord inntil forholdet i forbindelse med hans ulovlige fravær var undersøkt. Mannskapet ble imidlertid holdt ombord lenger enn det var nødvendig på grunn av undersøkelsene. Ombudsmannen tok derfor saken opp med Marinens Overkommando. Overkommandoen forela saken for Generaladvokaten og uttalte i sin oversendelsespåtegning blant annet at det var riktig som anført av skipssjefen at landlov var et privilegium som ble gitt hvis tjenesten tillot det. Hvis imidlertid landlov først gis en besetning må landloven betraktes som en rettighet. For at en eller noen enkelt skal kunne nektes landlov må enten tjenesten gjøre det nødvendig eller det må foreligge en landlovsnektelse som refselse. Dessuten må, etter Overkommandoens mening, et mannskap

kunne holdes ombord inntil de første undersøkelser i en disiplinærsak er gjennomført. Det ville også, etter Overkommandoens oppfatning, være ønskelig om et mannskap kunne holdes ombord inntil en disiplinærsak var endelig avgjort. Noen slik alminnelig landlovsstopp er imidlertid ikke hjemlet, heller ikke om det senere ved utmåling av refselsen tas hensyn til hvor lenge vedkommende har vært landlovsstoppet. Ved å ta et slikt hensyn er det innrømmet at landlovsstoppen er en reaksjon, og for dette har Disiplinærreglementet sine bestemmelser.

Generaladvokaten var enig med MOK i at landlov måtte kunne nektes når vedkommende på grunn av tjenesten måtte være ombord, likedan hvis ikke antrekk etc. var i orden. Generaladvokaten utelukket heller ikke muligheten for å holde en mann ombord i de tilfelle hvor vedkommende hadde gjort seg skyldig i så grove forgåelser, så lett falt for fristelse til misbruk av alkohol eller annen uverdigg opptreden at det av den grunn var påkrevd. I slike tilfelle måtte det imidlertid godtgjøres at vilkårene for å holde vedkommende tilbake forelå slik at det ikke ble en landlovsnektelse som hadde karakter av en kamuflert refselse. I det tilfelle som lå til grunn for denne sak, syntes det ikke å være tilstrekkelig grunn til å nekte vedkommende å gå i land. De tidligere forseelser var ikke av en slik art at det kunne være noen fare forbundet med å gi ham landlov, heller ikke syntes etterforskningen i saken å være noe til hinder for det.

Skipssjefen ble gjort kjent med MOK's og Generaladvokatens syn på saken, og ble bedt om å forholde seg slik for fremtiden. Marinens Overkommando sendte også ut bestemmelser om dette slik at en for fremtiden skulle unngå slike tilfelle.

Forholdet mellom befal og menige.

Av de saker som er behandlet i denne gruppe gjelder 6 saker klager på en befalingsmanns opptreden. I tre av sakene synes klagen å være vel begrunnet, mens de tre andre var uberettiget. Ombudsmannen finner ikke grunn til å gå nærmere inn på det faktiske forhold i disse saker.

To andre saker finner Ombudsmannen grunn til å referere, idet Militærkomitéen tidligere har anmodet Ombudsmannen å følge med i og eventuelt referere for Stortinget saker som er omtalt i pressen, og som Ombudsmannen finner grunn til å undersøke nærmere.

I en Osloavis ble det referert en episode fra en av Hærens avdelinger hvor noen av mannskapene som hadde gått på kino i stedet

for å være til stede ved en pussvisitasjon, skulle vært utsatt for grov munnbruk av to sersjanter og en fenrik, og dessuten var pålagt straffemarsj. I følge avisinnlegget skulle de ha ventet på pussvisitasjon, men da det ikke kom noen visiterende befalingsmenn hadde de gått på kino.

Ombudsmannen undersøkte saken. Det ble brakt på det rene at mannskapene ikke hadde hatt noen grunn for å forlate rommet sitt før visitasjonen var gjennomført. To av mannskapene på samme rom hadde vært til stede fordi de var klar over at visitasjonen var i gang. Det var på det rene at de som gikk på kino hadde gjort seg skyldig i tjenesteforsømmelse, to av dem hadde senere overfor avdelingssjefen innrømmet at de hadde handlet overilet og lite fornuftig.

Den andre saken gjaldt et innlegg i samme avis om treningen på ekserserplassene. Det ble hevdet at enkelte befalingsmenns eneste kvalifikasjoner var tjenesteiver og personlig god fysisk form. Det ble nevnt som eksempel en fenrik som var beryktet ved sin avdeling ved å forsere trening i springmarsj på en måte som er avgjort i strid med de mest elementære treningsprinsipper.

Ombudsmannen undersøkte saken. Avdelingen opplyste at det var en løytnant som var idrettsoffiser og som ledet treningen. En enkelt time var det en fenrik som hadde ledet treningen og det var intet meddelt avdelingen om at fenriken i den timen han ledet hadde gjort dette på en uforsvarlig måte. I anledning avismeldingen hadde våpnets Generalinspektør vært på inspeksjon, han hadde snakket med en av tillitsmennene som hadde opplyst at det ikke hadde forekommet uforsvarlig trening.

Ingen av sakene foranlediget derfor ytterligere forføyninger fra Ombudsmannens side.

Tillitsmannsutvalg.

I 1958 har det vært en merkbar fremgang for arbeidet i tillitsmannsutvalgene. Dels skyldes det at Ombudsmannen og Nemnda under sine besøk ved avdelingene stadig har pekt på betydningen av en regelmessig møtevirksomhet, dels at to av Overkommandoene og flere lokale kommandoer har innskjerpet bestemmelsene, men også utvilsomt at det etter hvert er økende forståelse for betydningen av regelmessig arbeid i utvalgene.

Fra enkelte hold er det imidlertid også blitt hevdet at hverken god vilje eller bestemmelser kan fremtvinge en så regelmessig og relativ hyppig møtevirksomhet som bestemmelsene dekterer. Spesielt tar dette syn sikte på bestemmelsene for de lokale utvalg med på-

budte møter en gang hver 14. dag i motsetning til de sentrale utvalg som skal ha møte en gang i måneden.

Nemnda har vanskelig for å dele et slikt syn selv om en tar i betraktning at utvalgene ved avdelinger som flystasjoner og liknende selvsagt har lettere for å arbeide regelmessig enn utvalgene ved avdelinger som ofte ligger på øvelser og manøvrer utenfor sine egentlige etablissementer. De mange utvalg, også fra slike avdelinger som har en regelmessig møtevirksomhet, taler også mot at bestemmelsene er vanskelig gjennomførbare i praksis.

Når det gjelder de lokale utvalg er det også blitt fremhevet at den ukentlige «kompanisjefens time» gir en like god anledning til drøftelse av problemer som et møte i utvalget.

Nemnda er enig i at «kompanisjefens time» er et meget verdifullt supplement til utvalgene, men innen rammen av «kompanisjefens time» skal først og fremst andre ting enn mannskapenes problemer eller spørsmål behandles. Den tid som da blir til overs må etter all sannsynlighet være for knapp til at man får snakket ut om tingene. Et samlet kompani kan ikke bli det fortrolige og åpne forum som et møte i et tillitsmannsutvalg.

Også i år har Ombudsmannen gjennom innsendte referater fulgt med i virksomheten i utvalgene. Finner Ombudsmannen at det i følge referatene er gitt opplysninger som ikke er i overensstemmelse med gjeldende regler, tar han selv initiativet til å korrigere de gitte opplysninger, eller han anmoder om en nærmere redegjørelse fra vedkommende sjef.

Det er en forutsetning at utvalgene selv og på stedet, så langt som mulig, skal søke å løse de saker som blir reist. Lykkes det ikke kan saken forelegges Ombudsmannen når et samlet utvalg ønsker det eller tillitsmennene krever det.

Henvendelser direkte fra tillitsmennene, utenom utvalgsmøter, har i 1958 forekommet i meget liten utstrekning. Dette forhold skulle tyde på at informasjonen om utvalgene er bedre enn tidligere og at arbeidsmåten er bedret. Gjennom referatene fra de utvalg som arbeider best ser en også at sjefen legger stor vekt på å få gjennomført en riktig arbeidsform.

Som et ledd i informasjonsarbeidet har Ombudsmannen i år sendt ut særtrykk av Forsvarets Velferdstjeneste's bok om sosialt arbeid for så vidt angår Tillitsmannsordningen og Ombudsmannsnemnda. Særtrykkene ble, sammen med Ombudsmannsnemndas innberetning for 1957, sendt til de sentrale utvalg i tilstrekkelig antall for distribuering også til de lokale utvalg.

På grunnlag av de innsendte referater er det også i år utarbeidet en statistikk over virksomheten i utvalgene. Som nevnt i tidligere innberetninger, skal Ombudsmannen egentlig bare tilstilles referater fra sentrale utvalg og isolerte lokale utvalg som marinefartøyer etc. Det er statistikken over disse utvalg som gjengis under pkt. I: Sentrale utvalg. I statistikken i fjor var det også tatt med referater fra repetisjonsavdelinger og noen få utvalg som det viser seg må regnes som rent lokale utvalg.

I år har en utarbeidet en særlig statistikk for lokale utvalg (pkt. II) på grunnlag av summariske oppgaver innsendt etter anmodning fra Ombudsmannen. Tallene under dette punkt er ikke fullstendige idet det viser seg at en del av de lokale utvalg ikke fører protokoll.

Det er videre i år utarbeidet en egen statistikk for repetisjonsavdelinger (pkt. III). Det er all mulig grunn til å anta at de fleste av de sentrale utvalg som har vært i funksjon virkelig har sendt referater. Noen egentlig kontrollvirksomhet overfor slike utvalg er imidlertid av praktiske grunner umulig idet avdelingene først sender referatene under etterarbeidet. En annen ordning ville formentlig også være svært vanskelig å gjennomføre.

De nevnte statistikker for 1958 viser følgende:

I. *Sentrale utvalg.*

Hæren	41	avdelinger med	281	referater
Marinen	41	»	»	302
Flyvåpnet	. 29	»	»	234	»

Det er i alt i utvalgene behandlet 4 049 saker, fordelt på forsvarsgrenene således:

Hæren	1 726	saker
Marinen	990	»
Flyvåpnet	1 333	»

Av de saker som er behandlet i utvalgene er 1 616 saker, eller ca. 40 pst., løst. Disse sakene fordeler seg således:

Hæren	681	saker
Marinen	363	»
Flyvåpnet	572	»

At bare 40 pst. av sakene er blitt løst må imidlertid ikke tolkes dithen at 60 pst. er forblitt uløste.

På grunn av at tillitsmennene ikke alltid legger frem saksliste på forhånd vil for eksempel en rekke saker måtte behandles to ganger i utvalgene. Dertil kommer at i en del saker må høyere myndigheters syn innhentes eller saken må forelegges fagmyndighet, før

saken kan rubriseres som løst eller uløst. En rekke saker er også av informerende art.

De saker som er reist fordeler seg, når det samme system benyttes som ved fordelingen av Ombudsmannens saker, slik:

Innkalling. Fremmøte. Fritaking. Utsettelse	5
Opptjening. Godskrivning. Tjenestetidens lengde. Tjenestelettelser	8
Beordring. Overføring. Forflytning. Fra-beordring. Dimittering. Tilbakeføring i grad. Status	33
Spesialtjeneste. Hjelpetjeneste	23
Uniformer. Personlig utstyr. Erstatning for tap av materiell	373
Underbringelse. (Brakker, vaktstuer, arrest, transporter etc.)	657
Kosthold	452
Tjenesteforhold	560
Permisjoner	415
Velferd	765
Kantiner	94
Disiplinær- og straffesaker	21
Forholdet mellom befal og menige	23
Tillitsmannsutvalg. Tillitsmennenes rettigheter. Ombudsmannsordningen	181
Lønn	26
Tillegg	11
Godtgjøringer	44
Sykesaker. Ulykker. Dødsfall. Trygd.		
Forsikring. Erstatning. Tannpleie	51
Sosiale saker	37
Forsvarets skoler (opptak, utdanning etc.)	28
Fritidsundervisning	28
Sivilopplæringen (obligatorisk)	38
Diverse	176

Saksfordelingen i år er praktisk talt den samme som i de to foregående år.

En viss forskyvning både absolutt og relativt har dog funnet sted under gruppene Underbringelse, Tjenesteforhold og Diverse. Dette har sin største årsak i at kun de saker som med sikkerhet kan bringes inn under de to førstnevnte grupper er plasert der, de øvrige er satt inn under Diverse. Det må dog bemerkes at det er færre saker av vesentlig betydning under gruppen Underbringelse i år enn i fjor.

Stort sett må det imidlertid kunne fastslås at det stadig er under gruppene Uniformer, Underbringelse, Kosthold, Tjenesteforhold og Permisjoner at problemene oppstår.

Selv om det er en god overenstemmelse mellom tallene i disse grupper innen de forskjellige utvalg, er det et forhold som bør bemerkes under gruppen Kosthold. Mens hovedtyngden av saker i enkelte utvalg faktisk ligger i denne gruppe gis det også en rekke utvalg fra

alle forsvarsgrenene, hvor det er et forsvinnende antall saker under denne gruppe. Dertil kommer at ved en nærmere iakttagelse av de saker som er reist i utvalg som har spesielt mange saker rubrisert under Kosthold, viser det seg at det er matens tilberedning, variasjon i kostholdet og utporsjoneringen i spisesalene det klages over. Det er vanskelig å ta dette som et tegn på annet enn at det i ikke liten utstrekning er en mangelfull tilberedning som er årsaken til at det oppstår så vidt mange spørsmål under denne gruppe.

Under gruppene Uniformer, Tjenesteforhold og Permisjoner finnes den høyeste prosent uløste saker.

Å trekke noen bestemt konklusjon av dette er ikke lett idet disse grupper er svært sammensatte og omfattende. Det bør imidlertid kunne pekes på at en ikke uvesentlig grunn er at en imotekommelse av tillitsmennenes anmodninger meget ofte vil stride mot henholdsvis utrusningsplanen, krav til utdanning, beredskapshensyn og generelle eller spesielle bestemmelser fra høyere myndighet. Generelt bør det kunne tilføyes at Ombudsmannen i meget liten utstrekning har kunnet konstatere at gjeldende regler er utilstrekkelige eller urimelige.

Antallet saker under gruppen Velferd synes å ha stabilisert seg på relativt sett samme antall saker som i fjor. Dette er, som også omtalt i fjor, et utslag av at man nå i meget stor utstrekning diskuterer velferdsoppleggene i utvalgene.

Under gruppen Tillitsmannsutvalg finnes det meget få uløste saker. De fleste er nemlig av informerende art. Dertil kommer de forskjellige valg når utvalgene konstitueres. Det er allerede nevnt at utvalgene, sett under ett, i år har arbeidet bedre enn i fjor. Det er imidlertid fortsatt for mange utvalg som ikke på langt nær har avholdt så mange møter som bestemmelsene forutsetter. For Hærens vedkommende har 12 utvalg holdt over 9 møter mens 15 har holdt under 6. (Av disse har 9 utvalg holdt 5 møter.)

I Marinen har 11 utvalg holdt over 9 møter og 17 utvalg har holdt under 6 (10 av disse har holdt 5).

Når det gjelder Marinen er det grunn til å gjenta fra i fjor at mange av fartøyene bare er bemannet en del av året og av den grunn ikke på langt nær kan komme opp i det minimumstall for møter som bestemmelsene fastsetter. Flyvåpnet er den forsvarsgren som ubetinget har vist størst fremgang. Bare 6 utvalg har hatt under 6 møter mens 12 utvalg har hatt over 9 møter.

II. Lokale utvalg.

I alt har 98 utvalg holdt 885 møter.

Det synes umiddelbart merkelig at det bare skal være 98 utvalg, men forholdet er her som tidligere nevnt, blant annet at alle Marinens fartøyer er regnet inn blant de sentrale utvalg. Videre er en rekke avdelinger så små og oversiktlige at tillitsmennene går direkte inn i de sentrale utvalg. En tredje ting kommer også til, nemlig at man ved mindre foretninger og stasjoner av praktiske grunner er blitt stående ved å samle tillitsmennene i et sentralt utvalg på tross av at en eller to av avdelingene har over 35 mannskaper. Nemnda har for sin del intet å bemerke til en slik ordning hvor forholdene viser seg å ligge til rette for det.

Fra en del lokale utvalg er det blitt opplyst at det ikke fores protokoll under møtene. Dette er klart i strid med bestemmelsene.

Av de 98 utvalg har bare 2 holdt 24 eller flere møter. 32 utvalg har holdt 12 møter og fler, mens hele 21 utvalg har holdt under 6 møter.

Bestemmelsene sier at det skal holdes møter hver 14. dag. Selv om det tas i betraktning at en rekke av de lokale utvalg dannes ved øvingsavdelinger, rekruttskoler og liknende som bare er samlet i kortere perioder ad gangen, er det helt klart at møtevirksomheten i de lokale utvalg ikke drives overenstemmende med gjeldende regler.

Av de 2 742 saker er 1 956 eller ca. 72 pst. ført opp som løst. Denne prosentatsats avviker vesentlig fra prosenten av løste saker i de sentrale utvalg. Det synes imidlertid i følge de kommentarer som fulgte skjemaene fra de forskjellige utvalg som om utvalgene har regnet som løst også de saker hvor det er gitt informasjon eller hvor formannen har kunnet gi et tilfredsstillende svar, for eksempel under henvisning til reglement. Uten at det kan sies med sikkerhet, er det meget som taler for at de «uløste» sakene i stor utstrekning er henvisning til behandling i de sentrale utvalg. Det bør dog tilføyes at det også er ting som tyder på at enkelte har rubrisert saker som «løst» når de er besluttet videresendt til det sentrale utvalg.

En tilsvarende fordeling av sakene som er foretatt under pkt. I viser følgende:

Verneplikt. Utskrivning. Rulleføring ...	7
Innkalling. Fremmøte. Fritaking. Utsettelse	21
Opptjening. Godskrivning. Tjenestetidens lengde. Tjenestelettelse	109
Beordring. Overføring. Forflytning. Fra-beordring. Dimittering. Tilbakeføring i grad. Status	79
Spesialtjeneste. Hjelpetjeneste	28

Uniformer. Personlig utstyr. Erstatning for tap av materiell	394
Underbringelse. (Brakker, vaktstuer, arrest, transporter etc.)	340
Kosthold	227
Tjenesteforhold	283
Permisjoner	296
Velferd	247
Kantiner	44
Disiplinær- og straffesaker	22
Forholdet mellom befal og menige	17
Tillitsmannsutvalg. Tillitsmennenes rettigheter. Ombudsmannsordningen	67
Lønn	12
Tillegg	8
Godtgjøringer	21
Sykesaker. Ulykker. Dødsfall. Trygd. Forsikring. Erstatning. Tannpleie	44
Sosiale saker	27
Forsvarets skoler. (Opptak, utdanning etc.)	27
Fritidsundervisning	23
Sivilopplæringen (obligatorisk)	28
Diverse	344

Det totale antall saker behandlet stemmer ikke helt overens med summen av saker fordelt på grupper. Grunnen er at enkelte utvalg bare har ført opp antall saker behandlet og løst.

Bortsett fra gruppene Innkalling, Opptjening, Beordring og Diverse viser tallene stor overensstemmelse. Under Opptjening har et av utvalgene alene rubrisert 47 saker, og under Beordring har et annet utvalg alene rubrisert 16. Under Diverse har 4 avdelinger tilsammen ført 103 av de 344 sakene. Noen nærmere analyse av tallene er det ikke mulig å foreta idet de bare er oppgitt summarisk fra utvalgene.

III. Utvalg ved repletisjonsavgjørelser.

Det er i 1958 i alt kommet inn 21 referater fra møter i 17 utvalg. Tilsammen er behandlet 103 saker hvorav 64 eller ca. 61 pst. er løst.

Den høye løsningsprosent beror på at det i alt vesentlig er enkle problemer som er reist. Bare 13 saker er forblitt uten noen løsning idet de resterende saker er av ren informativ art.

Det høyeste antall saker finnes under gruppene Velferd med 23, Kosthold med 15 samt Tjenesteforhold og Tillitsmannsutvalg med 11 hver. De øvrige saker fordeler seg med stor likhet som i de sentrale og lokale utvalg. Av spesiell interesse er å merke at det under gruppen Uniformer bare er behandlet 4 saker.

Selv om det stort sett, som tidligere sagt, kan pekes på en merkbar fremgang i utval-

genes arbeid, betyr ikke dette at målet er nådd. Dessverre er det enda en del avdelingsjefer som ikke fullt ut innser fordelene av å ha et godt arbeidende tillitsmannsutvalg ved sin avdeling. Man bør dog være klar over at også tillitsmennene i stort monn har ansvaret for at utvalgene ikke alltid blir det de er ment å være. Ansvaret for å aktivisere dem påhviler imidlertid sjefen.

Lønn.

Stortingets vedtak om at vernepliktige ingeniører i de siste 4 måneder av førstegangstjenesten kunne gis sersjants grad og lønn, har medført mange henvendelser til Ombudsmannen. Det er behandlet 7 saker i denne gruppe, derav 4 saker om dette spørsmål. Utenom disse sakene har Ombudsmannen hatt en rekke forespørsler og konferanser med personell som mente de fylte vilkårene for sersjants grad og lønn, og ba om Ombudsmannens bistand i den forbindelse.

Ombudsmannen har ikke kunnet foreta seg noe med disse sakene idet de nærmere retningslinjer for fremgangsmåten ved slike beordringer har manglet. Den 27. november 1958 ga Departementet bestemmelser om dette. Det er blant annet bestemt at ingeniørene før de kan gis sersjants grad og lønn skal gis en befalsutdanning. Hvordan denne utdannelsen skal legges opp synes ikke å være endelig klarlagt. Det synes derfor som om Stortingets vedtak ikke vil få noen betydning for de ingeniører som for tiden er inne til tjeneste, i et hvert fall ikke de som begynte sin tjeneste før 1. juli 1958.

Tillegg.

Av de 11 nye tilleggssakene som er behandlet i år gjelder alle sakene familietillegg. Fem saker gjaldt ordinært familietillegg, de øvrige gjaldt forhøyet familietillegg. For tre av sakenes vedkommende gjelder det avslag på søknad om ordinært familietillegg fordi vedkommende tidligere var liknet i skatteklasser 1 og således ikke var liknet som forsørger. I en av sakene ble familietillegget likevel utbetalt, mens Departementet i de to øvrige ikke fant betingelsene til stede. To saker gjaldt for sen utbetaling. Dette ble ordnet tilfredsstillende.

I de sakene som angår forhøyet familietillegg er grunnlaget for søknadene vanskelige økonomiske forhold i hjemmet, i de aller fleste sakene gjelder det soldater som forsørger helt eller delvis foreldre og mindreårige søsken. Åtte av sakene ble løst tilfredsstillende. I to av de sakene som ble avslått gjaldt det ikke

tilståelse av tillegg i og for seg, men spørsmålet om å få tillegget gjort gjeldende fra et tidligere tidspunkt enn fastsatt.

Godtgjøringer.

En del av sakene innenfor denne gruppe gjelder krav på kostgodtgjøring ved permisjon under sykdom. Det synes å ha hersket uklarhet om dette spørsmål, og det er utøvet en uensartet praksis på dette felt. Nå er det imidlertid gitt klare bestemmelser. Hovedregelen er at syke mannskaper ikke skal permitteres, men forpleies ved avdelingen. Finnes imidlertid avdelingslegen at det som ledd i sykdommens behandling er nødvendig for mannskapet å reise til sitt hjemsted, kan avdelingens sjef innvilge permisjon. I slike tilfelle har mannskapet krav på kostgodtgjøring. Reiseutgiftene kan også betales etter bestemmelsene om syketransport.

Hvis en soldat blir syk under permisjon og behandlende lege finner at det vil bety fare for helbredden eller forverrelse av sykdommen å vende tilbake til avdelingen, kan sjefen forlenge permisjonen i hjemmet. I slike tilfelle vil mannskapet også ha krav på kostgodtgjørelse.

Spørsmålet om høyere godtgjørelse til korporaler og menige ved dimisjon, ble tatt opp av tillitsmennene i Brig N. Det gjaldt spesielt de mannskaper som ikke kunne følge de organiserte dimisjonstransporter, men måtte reise hjem enkeltvis. Den godtgjørelsen de fikk dekket ikke på langt nær de faktiske utgifter de hadde til kost og losji under reisen.

Brigaden tok spørsmålet opp med Distriktskommando Nord-Norge og sendte gjenpart av sin uttalelse i saken til Ombudsmannen. På dette grunnlag tok Ombudsmannen saken opp med Forsvarsdepartementet. Forsvarsdepartementet tok saken opp med Lønns- og prisdepartementet som samtykket i, med forbehold om Stortingets godkjennelse, at Bistillingsutvalgets forslag til regulativ for tillegg med videre for utskrevne korporaler og menige om godtgjørelse under reiser til og fra tjenestestedet, ble gjort gjeldende fra 1. november, og at enkelte av de av Bistillingsutvalgets foreslåtte satser ble noe forhøyet.

Dermed er de økonomiske forhold i forbindelse med mannskapenes dimisjonsreiser betydelig bedret.

Ombudsmannen har av og til hatt henvendelser fra mannskaper som har vært beordret til anvisertjeneste med videre ved sivile skytterstevner med forespørsel om de har krav på godtgjøring for slik tjeneste, og om de kan beordres til slik tjeneste i sin fritid.

Praksis på dette felt synes å ha vært noe forskjellig. Ved enkelte avdelinger er mannskapene beordret mens det andre steder er ordnet frivillig. Noen skytterlag har betalt for dette arbeid mens andre lag ikke har gjort det.

Ombudsmannen ba Departementet overveie om det ikke ville være formålstjenlig med retningslinjer eller bestemmelser for dette. Bestemmelser er nå gitt slik at avgivelse til slik tjeneste for fremtiden ikke skulle skape usikkerhet eller vanskeligheter.

Ombudsmannsnemnda har tidligere, senest i beretningen for 1957, tatt opp spørsmålet om å tilstå mannskapene kostgodtgjørelse under langpermisjon.

Militærkomitéen har i sin innstilling til beretningen for 1957 henstillet til Departementet å overveie utbetaling av kostgodtgjørelse under langpermisjon til de mannskaper som har forsørgelsesbyrde. Ombudsmannen har ikke kjennskap til hva denne henstilling har resultert i.

Sykesaker.

Av de 11 sakene som er behandlet i denne gruppe gjelder 8 saker erstatning på grunn av sykdom eller skader oppstått under militærtjenesten. I noen av sakene har betingelsene for pensjon etter uføretrygdloven vært til stede. Ombudsmannen har i den enkelte sak redegjort for de muligheter for økonomisk støtte som har vært til stede. Ombudsmannen finner ikke grunn til å gå nærmere inn på de enkelte saker.

Det har også innenfor denne gruppe vært behandlet enkelte generelle problemer som Ombudsmannen finner grunn til å orientere Stortinget om.

Et av Nemndas medlemmer som er medlem av ankenemnda for den militære uføretrygd, tok opp spørsmålet om tuberkulosekontrollen innenfor Forsvaret var tilstrekkelig effektiv. Nemnda har tidligere interessert seg for dette spørsmål, og har gjennom samtaler med sanitetssjefen og sjefslegen for Hæren fått inntrykk av at kontrollen er så effektiv som det er mulig å få den. På grunnlag av en spesiell sak som ble tatt opp med Ombudsmannen, og på grunnlag av de erfaringer Nemndas representant i ankenemnda hadde gjort i sitt arbeid, fant Ombudsmannsnemnda grunn til å ta spørsmålet opp påny.

Forsvarets Sanitet ga en lengre redegjørelse om den kontrollordning som var etablert, og uttalte blant annet:

«Når det gjelder tuberkulosekontrollen i Forsvaret er opplegget dette. Ved sesjonsundersøkelse året før militærtjenesten påbe-

gynnes, blir de fremmøtte mannskaper spurt om tuberkulinreaksjon. Ved innkallingen til sesjon gjøres de merksom på at de skal medbringe tuberkulinkort, helsekort eller liknende dokumenter. De mannskaper som ikke kan dokumentere at de er tuberkulinpositive pålegges, i følge Sosialdepartementets påbud, å fremstille seg for Helsesrådets ordfører på sitt hjemsted for å få utført tuberkulinreaksjon. Hvis de er tuberkulin negativ skal de, i følge nevnte påbud, BCG vaksineres. Hvis dette påbud følges konsekvent, skulle de mannskaper som møter til tjeneste følgende år selv om de er tuberkulin negative ved fremmøte, i alle fall være BCG-vaksinert minst en gang ved fremmøte.

Ved fremmøte til militærtjenesten blir mannskapene skjermbildefotografert så snart dette teknisk kan gjennomføres. Vanligvis blir fotograferingen foretatt i løpet av de første 24 timer etter fremmøte til tjenesten. Skjermbilde tatt ved innrykning blir fremkalt og tydet av kompetent lege så fort som mulig. Når det foreligger tydningsresultater med anmodning om etterundersøkelse, blir dette straks ringt til vedkommende militærlege. Resultatet blir også sendt skriftlig med vanlig postgang. Det er spesielt innskjerpet at tydningsfunn som gir mistanke om at det kan foreligge smittefarlig tuberkulose øyeblikkelig skal meddeles vedkommende militærlege som skal sørge for at vedkommende person blir isolert snarest mulig, og skaffet adekvat legebehandling.

Samtidig med skjermbildefotograferingen blir det utført tuberkulinreaksjon som avleses 48 timer senere. De som er tuberkulin negative, blir BCG-vaksinert. De vaksinerte mannskaper skal etter gjeldende bestemmelser kontrolleres 3 måneder senere med ny tuberkulinreaksjon og eventuelt revaksineres hvis de fortsatt er negative. Under tjenesten gjentas skjermbildefotograferingen hver 3. måned. Ved dimisjon skal det være utført skjermbildefotografering kort tid før dimisjon. For Marinens mannskaper gjelder at de skal være fotografert senest 14 dager før de går ombord.

Ved repetisjonsøvelser skal etter gjeldende bestemmelser skjermbildefotografering utføres som ved innrykk til vanlig førstegangstjeneste. Hvis repetisjonsøvelsen varer mer enn 60 dager skal også tuberkulinprøving og BCG-vaksinasjon utføres etter de bestemmelser som er anført ovenfor. Varer øvelsen kortere enn 60 dager, utføres tuberkulinprøving og eventuell BCG-vaksinasjon bare der det foreligger spesielle medisinske indikasjoner for dette.

Sammenliknet med tuberkulosekontrollen av militærpersoner i andre skandinaviske land og europeiske land for øvrig, er den kontrollen vi har her i landet den mest omfattende.

Forsvarets Sanitet har alltid sett det som en svakhet at skjermbildekontrollen i forbindelse med innrykk foregår etter at personellet er kommet frem til militærforlegningen. Selv om tidsintervallet fra frammøtet til resultatet av fotograferingen foreligger er forholdsvis kort, er likevel muligheten for at en smittefarlig tuberkulose kan smitte sine omgivelser i militærforlegningen til stede. En har derfor sett det som et ønskemål at man kan komme frem til en gjennomført røntgenologisk lungekontroll av alt personell som møter til militærtjeneste før fremmøte. Forsvarets Sanitet har gjort flere fremstøt både gjennom Helsedirektoratet og på egen hånd for å få etablert en slik

ordning, av praktiske og økonomiske grunner har det vært meget vanskelig å få dette gjennomført. Spesielt i de områder av landet hvor tuberkuloseinfeksjonshyppigheten er størst, har det på grunn av den spredte befolkning og store avstander til diagnosestasjoner vært store problemer forbundet med å finne frem til en slik ordning som antydnet.»

Etter å ha omtalt nærmere den spesielle sak som lå til grunn for Nemndas henvendelse, uttalte Forsvarets Sanitet til slutt:

«Forsvarets Sanitet har på bakgrunn av denne kjedelige hendelse planlagt en kontrollordning som skulle hindre eller i alle fall redusere betraktelig risikoen for gjentakelse. Kontrollen innebærer at alle skjermbildekort gjennomgås sentralt, slik at en kan få visshet for at rekvirerte etterundersøkelser virkelig blir gjennomført. Forsvarets Sanitet vil anmode om Forsvarsdepartementets samtykke til å knytte en helsesøster til Forsvarets Sanitet for at denne kan overvåke kontrollen med gjennomføring av etterundersøkelsene.»

Etter det som er uttalt av Forsvarets Sanitet synes kontrollordningen å være betryggende lagt opp med det nye tiltaket som er nevnt, så betryggende som det er mulig under de foreliggende forhold. Nemnda fant det imidlertid likevel nødvendig å legge saken frem for Departementet. Noe svar fra Departementet foreligger ikke enda.

Ombudsmannen får av og til klager over at mannskaper innkalt til repetisjonsøvelser selv må betale sin trygdepremie. Årsaken er den at det i syketrygdloven er bestemt at militærtjenesten må være av minst 28 dagers varighet for at særreglene om syketrygd for militærpersoner skal komme til anvendelse. Det er nevnt fra Rikstrygdeverkets side at innlemmelser i trygden av militærpersoner med kort tjeneste, ville føre til et stort administrativt arbeid for trygdekassene og at det samme ville gjelde om dette personell skulle beholde sin sivile trygdestatus, men tilstås premiefritakelse for den tiden militærtjenesten varte.

Ombudsmannen tok saken opp med Departementet og viste til at den vanskeligheten Rikstrygdeverket pekte på kunne løses ved at mannskapene sammen med innkommanderingstilletget fikk utbetalt et beløp svarende til den sykepremie de betalte.

Departementet fant ingen grunn til å ta dette spørsmål opp nå, men ville ha det til observasjon.

Gjennom en henvendelse fra Norsk Skotøyarbeiderforbund, ble Ombudsmannen gjort kjent med at militære mannskaper som ble dimittert på grunn av sykdom og som ikke umiddelbart kunne gjenoppta sitt sivile arbeid, ikke gikk under avtale mellom Landsorganisasjonen i Norge og Norsk Arbeidsgiver-

forening om dagpenger under sykdom og bedriftsulykker. Det heter nemlig i bestemmelsene at medlemskapet i tilleggsforsikringen består såfremt ikke militærtjenesten får en sammenhengende varighet av mer enn 28 dager.

Spørsmålet har størst aktualitet for mannskaper på repetisjonsøvelser. Med repetisjonsøvelsens varighet i dag vil de fleste være dekket etter bestemmelsen. Noen vil imidlertid få repetisjonsøvelse av lengre varighet enn 28 dager, og bestemmelsene om repetisjonsøvelsens lengde vil også kunne endres.

Militærtjenesten er en tung belastning, særlig for den kategori mannskaper som innkalles til repetisjonsøvelse. Er de i tillegg så uheldig å bli syke, burde de — etter Ombudsmannens oppfatning — kunne nyte godt av tilleggsforsikringen. Ombudsmannen tok saken opp med Landsorganisasjonen og Norsk Arbeidsgiverforening. Landsorganisasjonen svarte at saken ikke kunne løses innenfor rammen av den gjeldende avtale. Arbeidsgiverforeningen svarte at det hverken av praktiske eller økonomiske grunner var mulig å innføre en ordning hvor mannskaper med mer enn 28 dagers tjeneste beholdt sitt medlemskap i tilleggstrygden, idet mannskaper med 28 dagers eller lengre tjeneste meldes ut av trygdekassen av sin sivile arbeidsgiver, og trygdes av Staten overensstemmende med bestemmelsene i sykestrygdloven § 156—165.

Ombudsmannen er også for 1958 tilstillet en statistikk over inntrufne ulykker. Antall skader viser en liten stigning fra 1957. For sammenlikningens skyld skal en i det følgende gjenta tallene for 1956 og 1957 som er referert i beretningene for de foregående år:

Antall ulykker -- skader:

1956	1957	1958
392	447	470

Det kan ikke påvises spesielle «militære årsaker til denne økning.

Fordelingen på de forskjellige årsaker er følgende:

	1956	1957	1958
Skyteulykker	59	50	37
Kjørehell	65	90	73
Flyulykker	14	6	14
Drukning	6	3	4
Brannskader	—	—	16
Forfrysninger	—	—	8
Andre årsaker	248	298	318

Brannskader og forfrysning er ikke tidligere skilt ut da tallene har vært ubetydelige.

Skyteulykker som omfatter ulykker under skyte- og våpenøvelser, vådeskudd og eksplosjonsulykker, viser denne fordeling:

	1956	1957	1958
Med skarp ammunisjon	33	23	21
Redusert og løs ammunisjon	5	4	4
Eksplosjons- og sprengningsulykker	18	17	7
Andre	3	6	5

Av de 21 ulykker med skarp ammunisjon er 14 horselskader. Alle ulykkene med redusert og løs ammunisjon skyldes plastammunisjon. Tre skyldes avfiring på for kort hold. I det fjerde tilfelle hadde en soldat lagt en tomhylse foran i løpet før han fyrte av. Gruppen «andre» skyldes de vanlige uhell med knallskudd og kanonslag.

Ulykker under landtransport fordeler seg slik:

	1956	1957	1958
Rene kjørehell	50	30	50
Andre	15	60	23

Ved rene kjørehell er det bare regnet med uhell i militære kjøretøyer under pålagt tjeneste. Det kan med sikkerhet fastslås at i åtte av tilfellene ville sikkerhetsbelter ha redusert ulykkenes omfang.

Den økende bruk av private motorsykler preger kjøreulykkene. 23 uhell skjedde med motorsykler, de fleste private.

Ulykker med dødelig utgang fordeler seg slik:

	1956	1957	1958
Flyulykker	14	4	14
Skyte- og sprengningsulykker	7	3	3
Landtransport	10	9	10
Drukning	6	3	4
Andre årsaker	6	5	17

Som det fremgår av tallene, er grunnen «Andre årsaker» steget sterkt. Åtte av disse ulykkene skyldes «Erling Jarl» katastrofen. Dette kan dog ikke regnes som en «militær ulykke».

En sammenlikning med dødsulykker blant industriarbeidere som er dekket av ulykkesstrygden, viser at tjenesten i Forsvaret ikke kan karakteriseres som særlig farlig.

Blant industriarbeidere skjedde det i 1949 1 dødsulykke pr. 1 138 000 arbeidsdager. I 1953 1 ulykke pr. 1 000 000 arbeidsdager. I 1955 1 ulykke pr. 1 064 000 arbeidsdager.

I Forsvaret har vi tilsvarende tall for årene: 1948—52 1 dødsfall pr. 355 000 tjenstedager 1953—57 1 » » 256 000 » 1958 1 » » 200 000 »

Tallene er imidlertid ikke uten videre sammenliknbare. Ser man på 1958 er for eksempel 27 av 43 dødsulykker skjedd utenfor tjenesten. Videre er 14 dødsfall et resultat av flyulykker som alle har rammet befall under utførelsen av deres arbeid. For de vernepliktiges vedkommende er det 4 menige og korporaler som er døde i 1958 under utøvelse av militærplikter, nemlig 1 ved drukning, 1 ved kjøreulykke, 1 ved eksplosjon og 1 ved lynnedslag.

Dette gir 1 dødsfall pr. 2,3 mill. tjenstedager for menige under kommandert tjeneste.

De enkelte flyulykker blir spesielt gransket. På grunn av de mange flyulykker i 1958 oppnevnte Sjefen for Flyvåpnet den 28. juni et utvalg som fikk i oppdrag å undersøke alle forhold omkring årsakene til den senere tids flyuhell. Utvalget avga sin innstilling den 9. oktober.

Ved siden av dette har Stortinget etter forslag av Forsvarsdepartementet, bevilget nødvendige midler til innstilling av Martin Baker seter i jagerflyene. Dette vil skape økt sikkerhet for flygerne ved flyuhell.

Sosiale saker.

Innenfor denne gruppe er det behandlet 6 saker. Sakene gjelder oppsigelse på grunn av militærtjeneste, godkjenning av fartstid og skattespørsmål. Ingen av sakene er av en slik art at det er grunn til å omtale noen av dem i beretningen.

Befalssaker.

Som det fremgår av oversikten foran er det i år behandlet 88 befalssaker. Av disse er 30 saker avvist, henvist til behandling tjenestevei eller i vedkommende organisasjon. Av de 88 saker gjelder 23 saker lønnsforhold. I denne gruppe er 13 saker avvist på liknende måte. Dette er skjedd på bakgrunn av Militærkomitéens innstilling til beretningen for 1958 hvor Militærkomitéen uttaler at den antar at saker angående befalets lønns- og arbeidsforhold bør behandles av vedkommende tjenestemannsorganisasjoner.

I de saker som er avvist har Ombudsmannen, når han er blitt anmodet om det og han har funnet det riktig, satt seg inn i det faktiske forhold, og foretatt visse undersøkelser hvor det har vært nødvendig for å kunne gi vedkommende befalingsmann råd og rettleiding. Dette er overensstemmende med det syn på Ombudsmannens behandling av befalssaker Militærkomitéen tidligere har gitt uttrykk for.

I Militærkomitéens innstilling til Ombudsmannensnemndas beretning for 1957 er det for

visse spørsmåls vedkommende gitt uttrykk for synspunkter som har skapt en viss usikkerhet hos Nemnda, og som en finner grunn til å omtale i beretningen.

Militærkomitéen har på side 325 i Innst. S. nr. 205 uttalt:

«Ombudsmannsnemnda reiser spørsmålet om hva det ligger i uttrykket «behandlet tjenestevei» og gir uttrykk for den oppfatning at det er tilstrekkelig at saker har vært behandlet av en instans som har anledning til å treffe en avgjørelse i det spørsmål som er reist for tjenestemennene -- befall -- kan bringe saken inn for Ombudsmannen.

Komitéen er av den mening at befalet må ha gjort bruk av adgangen til å få prøvet saken tjenestlig helt ut før de kan bringe den inn for Ombudsmannen.»

I Ombudsmannsnemndas instruks § 3 b står det at Ombudsmannsnemndas oppgave er å behandle henvendelse fra tjenestemenn i Forsvaret. ---

Det synes som om Militærkomitéen med sitt uttrykk «tjenestemenn -- befall», har villet presisere at det bare er befalet av Forsvarets tjenestemenn som på visse betingelser kan ta opp saker med Ombudsmannen. Nemnda har forstått det slik at instruksens uttrykk «tjenestemenn» også omfatter de sivile tjenestemenn i Forsvaret, og har lagt denne forståelse til grunn for sin virksomhet. Ombudsmannen har imidlertid hatt ytterst få henvendelser fra sivile tjenestemenn i Forsvaret.

Militærkomitéen har i det foran refererte avsnitt også gitt uttrykk for den oppfatning at tjenestemenn må ha prøvd saken tjenestlig helt ut før de går til Ombudsmannen. Nemnda forstår det slik at en befalssak før den tas opp med Ombudsmannen må ha vært behandlet av Forsvarsdepartementet som siste ledd i «tjenesteveien». Denne forståelse er lagt til grunn ved behandling av befalssaker tatt opp med Ombudsmannen etter at Militærkomitéens innstilling forelå.

Militærkomitéen sier videre på side 325 i Innstillingen at den antar at saker som angår befalets lønns- og arbeidsforhold bør tas opp med vedkommende tjenestemannsorganisasjoner.

Overensstemmende med Tjenestetidsutvalgets innstilling ble også tjenestemenn i Forsvaret gjennom instruksens § 3 b gitt adgang til å henvende seg til Ombudsmannen. Denne rett ble imidlertid begrenset til å gjelde saker som ikke i følge annen bestemmelse skulle sendes «tjenestevei». Under Militærkomitéens behandling av forslaget til instruks var Komitéen klar over at denne formulering i stor utstrekning ville hindre de militære tjenestemenn i å vende seg til Ombudsmannen da nesten alle saker av aktuell betydning skal sen-

des «tjenestevei». Komitéen sluttet seg imidlertid til den foreslåtte formulering, men under sakens behandling i Stortinget 21. april 1952 understreket sakens ordfører at også en tjenestemann kunne bringe saken inn for Ombudsmannen dersom han, etter å ha lagt den frem tjenestevei, ikke var fornøyd med avgjørelsen. Komitéens formann bekreftet senere i debatten at dette var Komitéens oppfatning.

Militærkomitéen har blant annet i Innst. S. nr. 6 for 1956, og ved behandlingen i Stortinget 23. februar s. å., uttalt at Ombudsmannen bør vise varsomhet ved behandling av befalssaker slik at en ikke i det daglige arbeid hindres i å utføre den primære oppgave — å ta hånd om de vernepliktiges saker. Komitéen var klar over at det var ytterst vanskelig å trekke opp absolutte grenser for hva Ombudsmannen, i følge § 3 b burde ta opp til behandling, avvise, henvise til tjenestevei eller til i tilfelle vedkommendes organisasjoner. Råd og veiledning om hvordan tjenestemannen burde forholde seg, hva han burde gjøre — ville det i alle fall være riktig å gi.

Nemnda har vært enig i dette og Ombudsmannen har i det daglige arbeid vist varsomhet ved behandlingen av befalssaker. Som nevnt foran behandles nå ikke saker som ikke har vært fremmet tjenestevei helt ut. Det har også vært vist stor varsomhet ved behandling av lønns- og ansiennitetssaker. Saker av denne art er avvist eller henvist til organisasjonsmessig behandling dersom det av saken fremgikk at det var en generell sak eller en sak som gjaldt en gruppe av tjenestemenn. Saker som tydelig gjaldt den enkelte tjenestemann er imidlertid tatt opp til behandling. Ble Ombudsmannen eller Nemnda gjennom behandling av flere slike enkeltsaker klar over at her sto en overfor et mer felles problem som en også antok grenset inn på almenmenneskelige rettigheter, har en funnet det riktig å henlede Stortingets oppmerksomhet på dette. De to saker i Nemndas forrige beretning om varsel til engasjert befal som ikke vil bli reengasjert fordi det ikke finnes brukbart til fortsatt tjeneste i Forsvaret, og om flytningsgodtgjørelse til åremålstilsatt personell, var nettopp slike saker som nevnt ovenfor.

I sin Innst. S. nr. 205, 1958 gir Militærkomitéen som nevnt foran, uttrykk for at de to ovenfor nevnte saker antas å være spørsmål som burde tas opp av vedkommende tjenestemannsorganisasjoner. Nemnda er noe i tvil om hvordan Komitéens uttalelse skal forstås, men antar at Militærkomitéen med dette har ment at Nemnda og Ombudsmannen for fremtiden ikke skal behandle saker som vedrører befalets lønns- og arbeidsforhold.

Forsvaret har særegne forhold som ikke godt

kan sammenliknes med noe annet felt i arbeidslivet, og de erfaringer Nemnda har gjort i den tid den har vært i virksomhet tyder på at også befalet, kanskje spesielt det lavere befal, på alle områder bør ha en viss adgang til å søke Ombudsmannens bistand. Utelukker en alle saker vedrørende lønns- og arbeidsforhold vil formentlig det innebære at tjenestemannen i Forsvaret helt utelukkes fra å henvende seg til Ombudsmannen med sine saker, bortsett fra at de kan søke råd og veiledning.

Nemnda mener for øvrig at det har vesentlig betydning for Nemndas virksomhet i sin alminnelighet at den av befalet ikke oppfattes som et organ ensidig for de vernepliktige mannskaper, men at den også er til for befalet.

De aller fleste av de saker som er reist av befalet i 1958 gjelder spesielle problemer den enkelte har hatt å kjempe med og som det ikke er grunn til å referere i beretningen. Enkelte problemer er dog av en slik art og har gått igjen i så mange saker at det kan være grunn til å gjøre forholdene kjent for Stortinget.

Ombudsmannen har hatt til behandling en rekke saker hvor det er klaget over avgitte tjenesteuttalelser. Det er Nemndas oppfatning at det ikke er lett å endre en slik uttalelse. En tjenesteuttalelse må nødvendigvis gi uttrykk for avgiverens subjektive oppfatning av den uttalelsen gjelder, og en kan ikke med rimelighet forlange en slik uttalelse endret med mindre den bygger på rene uetterretteligheter eller er et resultat av en personlig uvilje mot vedkommende.

Den uttalelsen gjelder skal ha en gjenpart av uttalelsen. Dermed vil han være kjent med hva den overordnede har uttalt om ham. Mener han at disse uttalelser er feilaktige, vil det vel i helt ekstreme tilfelle være en viss mulighet for å få uttalelsen endret.

Det ville kunne føre til urimelige resultater om det ble gitt en alminnelig adgang til å protestere mot avgitte tjenesteuttalelser. Praxis har imidlertid vist at det i enkelte tilfelle burde være en slik adgang, ikke minst fordi tjenesteuttalelsen slik systemet er i dag tillegges meget stor vekt og kan være av helt avgjørende betydning for en offisers fremtid.

Ombudsmannen fant grunn til å ta dette spørsmål opp med Departementet som igjen tok saken opp med Hærens Overkommando.

Hærens Overkommando uttalte blant annet at en tjenesteuttalelse etter sin art måtte være en subjektiv bedømmelse av en underordnet. Det ligger i sakens natur at det ikke lar seg gjøre å overprøve en offisers vurdering, selv

om denne kan synes å være uriktig. Den militære straffelov åpner adgang til å reise straffesak mot offiserer som avgir uriktig tjenestlige attester, meddelelser eller erklæringer, men HOK er klar over at denne bestemmelse er vanskelig å anvende i praksis. HOK har derfor grundig overveiet om det i tillegg burde åpnes en viss adgang til ad tjenestevei å klage på tjenestlige uttalelser. En slik adgang måtte i tilfelle også gi mulighet for mortifikasjon av gitte tjenesteuttalelser idet ellers alle klager måtte avslås. HOK fant at en slik adgang til mortifikasjon ville ødelegge systemet for tjenestlige uttalelser og fant derfor ikke å kunne gå med på at det ble åpnet en generell adgang til å klage på tjenesteuttalelser.

Det nye system for tjenesteuttalelser som ble satt i verk i Hæren i september 1957 er fastsatt til prøve i 3 år fra 1. januar 1958. I et rundskriv av desember 1958 har HOK satt i verk visse tiltak for å bedre gjennomføringen av systemet og anmoder i den forbindelse alle militære sjefer om å hjelpe til med å gjøre det nye system for tjenesteuttalelser så godt, rettfærdig og effektivt som mulig.

Et spørsmål av samme art som også volder vanskeligheter er en høyere sjefs påtegning på en søknad. Det hender at slike påtegninger avviker fra de tjenestlige uttalelser som er avgitt. I slike saker kan skadevirkningene

bli enda større enn ved en feilaktig tjenesteuttalelse, først og fremst fordi en uriktig og negativ påtegning får en øyeblikkelig virkning, dernest fordi den det gjelder ikke blir gjort kjent med påtegningen og dermed ikke har noen mulighet for å verge seg mot urimelige og usaklige påtegninger før skadevirkningene allerede har gjort seg gjeldende. Hvordan man skal kunne hindre de skadevirkninger en slik feilaktig påtegning kan få er ikke lett å avgjøre. Det er mulig at det burde gjennomføres den praksis at vedkommende søker blir gjort kjent med en høyere sjefs påtegning når denne er i strid med andre foresattes, og at den ansettende myndighet ikke treffer noen avgjørelse før vedkommende har fått anledning til å uttale seg.

HOK uttalte seg om dette spørsmål og var klar over at den nåværende ordning med påtegning på søknader ikke var tilfredsstillende. HOK har tatt spørsmålet opp i forbindelse med det pågående arbeid for å forenkle og effektivisere søknadssystemet. Det er ikke mulig for HOK på det nåværende tidspunkt å si noe konkret om hvilke resultater dette arbeid vil fore til. Inntil den påtenkte nyordning foreligger finner HOK ingen grunn til å endre de nåværende bestemmelser. HOK er imidlertid oppmerksom på de problemer Ombudsmannen har nevnt, og vil så langt det er mulig søke å løse dem ved den ordning som gjennomføres.

Ombudsmannsnemndas befaringer.

Befaringene er lagt opp stort sett som tidligere idet den praksis som har vært fulgt de senere år virker tilfredsstillende. Det er i år ved de aller fleste besøk gjennomført en samtale med tillitsmennene alene før Nemnda har hatt møte med det samlede tillitsmannsutvalg.

Det er som tidligere sendt gjenpart av befaringsprotokollene til Forsvarsdepartementet, Overkommandoene og til de respektive DK-, MK- og LK-sjefer.

I det følgende skal en gi en oversikt over de avdelinger som er besøkt, Nemndas inntrykk av forholdene ved avdelingen og en kort omtale av de saker Nemnda har funnet grunn til å bemerke eller ta opp med de militære myndigheter.

LVA Ø, Linderud leir.

Det er en nybygget leir med meget tilfredsstillende mannskapsforlegninger, kjøkken, spisesal etc. Vaktstuen var særlig tiltalende

og denne typen med enkelte endringer påpekt av Generaladvokaten, vil nå bli lagt til grunn ved bygging av fremtidige vakt- og arrestbygninger.

Leirens beliggenhet i Oslo med muligheter for adspredelser gjør at mannskapene liker seg svært godt ved avdelingen.

Befalsskolen for Feltartilleriet, Kongsvinger festning.

Nemnda hadde enkelte bemerkninger å gjøre til forlegningsforholdene. Da det imidlertid nå er besluttet at Befalsskolen skal flytte til Haslemoen, finner en ikke grunn til å gå nærmere inn på disse bemerkninger.

Under samtalen med fungerende skolesjef opplyste han på Ombudsmannens forespørsel at faget mannskapsbehandling som tidligere er besluttet utvidet, ikke blir gjennomført etter de nye planene fordi det nødvendige opplegg og undervisningsmaterieell ikke foreligger.

Da dette er et spørsmål som angår alle befalsskoler og ellers skoler og kurs hvor det utdannes befal, tok Nemnda spørsmålet opp med Hærens Overkommando.

Overkommandoen opplyste at det var lagt stor vekt på å få en mest mulig ensartet undervisning i dette fag ved befalsskolene. For å oppnå det var det arbeidet med å skaffe lærebøker som passet og HOK fant det nødvendig å få utarbeidet en egen lærebok. En bok som ble utarbeidet for dette formål viste seg imidlertid ikke å passe som lærebok. Neste skritt var derfor å få bearbeidet og lagt til rette det stoff som undervisningen skulle omfatte. Til dette arbeid ble det utpekt en offiser som først ble beordret til avsluttende studier i psykologi ved Universitetet. Etter eksamen ble denne offiser beordret til 1 års tjeneste ved en av brigadene for å få det nødvendige praktiske grunnlag for sitt arbeid. Vedkommende offiser er fra 1. januar 1959 klar til å begynne sitt arbeid med tilretteleggingen av undervisningsstoffet.

Flyvåpnets stasjon, Kongsvinger.

Ved stasjonen er det bygget en ny mannskapsforlegning som er meget tilfredsstillende. Den gamle mannskapsforlegningen var også ganske bra. Til forlegning for kurselever ble det brukt Moelvbrakker. I disse brakkene er det liten plass. De var også lite hensiktsmessige til dette formål fordi vaskerom og klosett var i mannskapsforlegningen. Kjøkken og spisesal har for liten kapasitet til den mannskapsstyrke stasjonen har i dag.

Den nye befalsforlegningen var utmerket med smakfullt utstyr og et dristig og vellykket fargevalg.

Det mangler undervisningsbygg ved avdelingen. Mannskapenes fritidsrom er derfor tatt til undervisningsrom. Dette har ført til visse vanskeligheter. Det er nå bevilget midler til ny mannskaps- og befalsmesse. De opprinnelige planer er noe beskåret, men dette bygget vil likevel bedre forholdene betraktelig.

Forholdene ved avdelingen er stort sett tilfredsstillende, men belegget synes å være noe for stort i forhold til kapasiteten.

Haslemoen, Feltartilleribataljon, Brig S.

Dette er en relativt ny forlegning hvor forholdene er meget tilfredsstillende. Siden Nemndas besøk i 1955 er det bygget velferdsbygg og befalsmesse.

Onsrud, Brig S.

Forlegningsforholdene for de av Brigadens avdelinger som er forlagt på Onsrud er stort sett tilfredsstillende. Det mangler imidlertid

undervisningsrom. Nå brukes manskapenes oppholdsrom og lagerrom i kjelleren som undervisningsrom og dette er ikke noen heldig ordning. Vakt- og arrestbygning mangler også. Det byr derfor på visse problemer å få avsonet vaktarrest idet de refsede må sendes til andre avdelinger for avsoning. Dette kan føre til at det på grunn av plassmangel ikke blir mulig å sone i løpet av tjenestetiden.

Så vidt Nemnda har forstått vil ikke reduseringen av Brigaden bety at belegget på Onsrud vil bli noe særlig mindre. Behovet for vakt- og arrestrom samt undervisningsrom er stort og det burde gjøres noe for å rette på forholdene.

Sør-Gardermoen — Hærens Skole- og Øvingsavdeling.

Mannskapsforlegningene er gamle og dårlige, kjøkken og spisesal er i en skrøpelig forfatning. Kjøkkenet har dårlig avtrekk for damp, den driver inn i spisesalen og kondenseres på veggene som stadig er våte.

Befalsmessen er innredet i en gammel bygning og er lite tilfredsstillende.

Oppholdsrom etc. for manskapene er det også ytterst dårlig med.

Vedlikeholdsbevilgningen ble oppgitt å være snau. Forlegningsforholdene i leiren er langt fra tilfredsstillende og forholdene vil ikke kunne bedres særlig uten at det blir foretatt en gjennomgripende oppussing og utbedring.

H.M. Kongens Garde -- Husebyleiren, Oslo.

Mannskapenes forlegninger er gamle to-etasjes brakker som er i dårlig stand. I enkelte rom er gulvene så dårlige at de ikke kan vaskes, men må renses med Sanolitt. En del av rommene er stygge og umalte med istykkerslåtte paneler. Utstyret er ganske bra. Oppholdsrommene i hver brakke er triste med dårlig utstyr. Dette skal nå for øvrig skiftes ut.

Kjøkkenet og spisesalen er i ganske bra stand. Undervisningsbygg mangler slik at en blant annet må bruke kjellerrom til undervisning.

Befalsmessen i den gamle hovedbygningen er lite tilfredsstillende. Det innredes nå ny befalsmesse i en gammel depotbygning og den så ut til å bli bra. Befalsforlegning mangler. Befalet bor nå i en floy i mannskapskasernen. En mannskapsbrakke skal bygges om til befalsforlegning i 2. etasje og undervisningsrom i 1. etasje.

Vedlikeholdsmidlene er for små slik forholdene er i dag. Det er derfor ikke mulig å få rettet på alle de manglene som burde rettes. Nemnda foreslo overfor Departementet at

det ble stilt ekstraordinære midler til disposisjon til grundig oppussing av de forlegningsbrakker som er i bruk.

Departementet har opplyst at det ikke kan gis noen slik bevilgning, men at oppussing må skje med de midler som bevilges til dette formål. Departementet har imidlertid henledet HOK's oppmerksomhet på Nemndas bemerkninger vedrørende forholdene i leiren og bedt om at det blir arbeidet med å få rettet på eventuelle mangler i den utstrekning bevilgningene tillater det og dessuten er forenlig med den fremtidige utnyttelse av leiren.

Forlegningsforholdene er ikke tilfredsstillende for Gardens mannskaper. Det er derfor etter Nemndas oppfatning nødvendig at det blir bygget nye mannskapsforlegninger. Når dette ikke tidligere er gjort skal det blant annet skyldes at det ikke har vært avgjort om H. M. Kongens Garde fortsatt skulle benytte denne forlegning og dessuten at det er påheftet eiendommen en klausul om at det ikke skal bygges nye permanente bygg. Etter det Nemnda har fått opplyst er det nå bestemt at H. M. Kongens Garde fortsatt skal være i Husebyleiren. Spørsmålet om å få fjernet nevnte klausul er derfor tatt opp. Nemnda håper at arbeidet med dette påskyndes og at det snarest blir lagt en plan for utbygging av leiren.

MKØ, Horten.

Av etablisementene på land besøkte Nemnda denne gang forlegningen på Vealøs. Forholdene her var stort sett tilfredsstillende. Forlegningen ble i det vesentlige benyttet til mannskaper som går på kurs.

Det nye velferdsbygget var meget tilfredsstillende. Det har en meget pen og sentral beliggenhet og betyr meget for et effektivt velferdsarbeid.

Nemnda benyttet dette besøket først og fremst til å se på Marinens fartøyer og var ombord i KNM «Balder», KNM «Trondheim», KNM «Bergen», KNM «Stavanger», og KNM «Garm». Forholdene ombord er beskrevet foran under avsnittet velferd. Som nevnt der er det ikke stor plass manskapene har å bevege seg på på banjeren.

På KNM «Stavanger» var mannskapsbanjeren under ominnredning for montering av faste køyer. Køylene så ut til å bli bra, en del av dem var imidlertid på grunn av plaseringen noe korte. Køylene som får skummimadrasser, var plasert i tre høyder. Den mellomste køyen kan slås ned og tjene som ryggstø for den nederste køyen som dermed kan brukes som benk. Banjeren kan således brukes som oppholdsrom om dagen. Videre var det under innredning en kafeteria

med meget pene bord og benker. Det ble her plass til ca. 50 mann.

Ominnredningen var ikke ferdig under Nemndas besøk, men allerede med det som var gjort fikk en inntrykk av at forholdene for manskapene ville bli betraktelig bedret.

Militære arrestlokaler er det for lite av i Horten. En er derfor nødt til å la manskapene sone i sivilt fengsel. Tillitsmennene for KNM «Bergen» påtalte dette idet forholdene i det sivile fengsel ikke var slik militære mannskaper hadde krav på.

Nemnda henstilte til Departementet å stille midler til rådighet til utvidelse av antallet militære arrestrom i Horten. Departementet opplyste at MOK hadde ført opp for 1958--59 kr. 125 000 som en begynnelsesbevilgning til nytt arrestbygg med 24 arrester. Denne posten måtte imidlertid vike for langt viktigere militære formål. Departementet fant det for øvrig ikke riktig å gå til slik nybygging i betraktning av at en overflytning til Håkonsvern er planlagt til 1961.

Luftvernartilleriets Skoleavdeling, Stavern.

Forlegningsforholdene for manskapene er stort sett dårlige. De gamle tyskerbrakkene er ikke tilfredsstillende. Rommene er mørke og triste. Befalsskolens brakker er noe bedre. De var pusset opp, malt i lyse farger og det var lagt linoleum på gulvene. Kjøkken og spisesal var bra. Det samme gjaldt undervisningsrom, gymnastikksal med garderobe og bad.

Leirområdet var meget pent opparbeidet og beplantet. Den idylliske beliggenhet, de gamle ærværdige bygninger, pene gressplener og blomsterbed, ga leiren et meget tiltalende inntrykk.

Nemnda uttalte til Departementet at det måtte bygges nye mannskapsforlegninger. Departementet har opplyst at det nå er bevilget midler til en ny mannskapskaserne, og antok at byggingen av den ville bedre forholdene.

Bodø Flystasjon.

Forlegninger og messer er meget bra både for mannskap og befal ved stasjonen. Siden Nemndas forrige besøk var det nye kantinebygget tatt i bruk. Det var innredet en meget pen kantine og et godt utstyrt bibliotek og leserom. Det er også siden Nemndas siste besøk bygget en ny befalsmesse som var meget tilfredsstillende.

Stasjonssjefen var ikke fornøyd med forholdene i kantinen. Han hadde selv tatt dette spørsmål opp med Kantinebestyreren og Forsvarets Kantiners distriktsinspektør. Ombuds-

mannen gjorde Hovedkontoret oppmerksom på forholdet. Det er senere meddelt at det er funnet frem til en tilfredsstillende løsning.

Bademulighetene for mannskapene er relativt dårlige. Bad med badstue var forutsatt bygget sammen med gymnastikksal. Av økonomiske grunner har det imidlertid ikke vært mulig å få dette bygget gjennomført, og med de nåværende bevilgninger er det ikke mulig å si noe om når det kan avsettes midler til dette formål. Overkommandoen er imidlertid klar over at Stasjonen bør tilgodeses med badstue, og spørsmålet vil bli forsøkt løst i forbindelse med det endelige oppgjør for de nasjonale arbeider på Bodø flyplass.

Bodin leir, LVA N.

Forholdene ved avdelingen er meget gode med utmerkede forlegninger, messer, oppholdsrom, undervisningsrom etc. Over alt i leiren, enten det gjelder oppholdsrom eller ganger, er det lagt stor vekt på valg av farger. Dette gjør at det virker hyggelig og trivelig over alt i leiren, noe som igjen ganske sikkert har hatt stor betydning for mannskapenes behandling av de forskjellige rom med utstyr. Slitasjen på forlegning og utstyr syntes å ha vært liten hvilket må skyldes godt vedlikehold og pen behandling fra mannskapenes side.

Mannskapene hadde ikke noen spesielle saker å forelegge for Nemnda. En del mindre ting angående det personlige utstyr ble lovet rettet på.

Bardufoss Flystasjon.

Forholdene ved Stasjonen er ikke tilfredsstillende og står ikke på høyde med de øvrige flystasjonene. Dette skyldes vel først og fremst at det ikke er bygget noe særlig nytt på Stasjonen. En av de gamle forlegningsbrakker er nå pusset opp og er blitt ganske bra. Sanitæranlegget er imidlertid ikke tilfredsstillende. Forholdene på kjøkkenet er spesielt dårlige. Kjøkkenet som var gammelt, stygt og dårlig utstyrt, er senere totalskadet ved brann. Tildeling og disponering av kjøkkenpersonell, både sivilt og militært, har vært lite tilfredsstillende.

Kjøkkentjenesten ved Stasjonen ble tatt opp med FOK som spesiell sak og Overkommandoen har lagt vekt på å få bedret forholdene. I november ble den nye befalsmessen tatt i bruk som messe både for befal og menige. Flyvåpnets kjøkkeninspektrise har senere vært på befaring ved Stasjonen, og Nemnda går ut fra at forpleiningen nå er ordnet tilfredsstillende.

Tillitsmennene tok opp spørsmålet om mulig-

heten for å få tildelt en permisjonsbuss. De var nå avhengige av å leie busser, og permisjonsturene ble derfor svært dyre.

Nemnda tok dette spørsmål opp med FOK og Departementet.

FOK har opplyst at det ikke disponeres midler til innkjøp av permisjonsbusser. Det er videre FOK's oppfatning at velferdsutgifter til kontroll- og varslingspersonell på utsatte og ensomme stasjoner må gis den høyeste prioritet. Inntil man på noenlunde tilfredsstillende måte kan imøtekomme de mest beskjedne krav til velferd på dette område bør, etter Overkommandoens mening, ikke penger bevilges til innkjøp av busser eller liknende på relativt store og vel utbygde stasjoner som Bardufoss. I et slikt tilfelle bør transportspørsmålet heller løses ved en form for moderasjoner i prisene på de allerede eksisterende transportmidler.

Forsvarsdepartementet har erklært seg enig i det syn FOK gir uttrykk for.

Høybuktraoen, Garnisonen i Sør-Varanger.

Leiren så penere ut enn under Nemndas forrige besøk. De fleste bygninger var pusset opp i friske og vel avstemte farger. Kontor- og forlegningsbygningen sto for tur til oppussing, men dette ville ikke bli gjort før oljefyringsanlegget var installert. Midlene til dette var bevilget og anlegget ville bli montert i løpet av kort tid. Det var videre foretatt omfattende planeringsarbeider, og det var plantet trær og busker. Det ble dessuten arbeidet med planer for asfaltering av oppstillingsplassen.

Bygninger og anlegg for avdelingens forskjellige formål er tilfredsstillende bortsett fra forlegningen for mannskaper og ugift befal. Selve forlegningen er stort sett tilfredsstillende, men kapasiteten er for liten. På alle mannskapsrommene var det overbelegg. Dette gjør slitasjen større og det blir vanskelig å få utført oppussingsarbeider.

Det ugifte befal som delvis bor i mannskapsforlegningen har også altfor liten plass. De bor opp til 7 mann på ett rom under lite tilfredsstillende forhold. Det er etter Nemndas oppfatning et absolutt behov for en ny befalsforlegning, og Nemnda finner det ytterst beklagelig at de midler som var bevilget til et slikt bygg senere er disponert til andre formål.

Befalsboliger er det også for lite av. Flere befalsstillinger står ledige fordi det ikke er mulig å skaffe bolig til søkerne familier.

Arrestlokalene er lite tilfredsstillende. Departementet er oppmerksom på det. Etter Departementets mening er det imidlertid lite vunnet ved å gå til påkostninger på den nå-

værende kondernte vakt- og arrestbrakke. En virkelig bedring kan bare skje ved nybygging. Det har imidlertid ikke vært mulig å innpasse noen bevilgning til formålet for terminen 1959—60.

Avdelingen hadde behov for buss til transport av mannskaper både i tjeneste og fritid. Avdelingen var tildelt buss, men den var tross gjentatte purringer ikke levert. HOK har senere meddelt at GSV nå er gitt første prioritet på tildeling av buss.

Porsangmoen — Infantriets Øvingsavdeling i Finnmark.

Forlegningsforholdene og forholdene for øvrig er bra. Det er siden Nemndas forrige besøk tatt i bruk en meget pen befalsmesse. I den gamle spisesalen for mannskapet er det innredet et meget pent og hensiktsmessig undervisningsrom og det skal innredes ett til.

Familieboligene som det tidligere har vært en del klager på, er utbedret. Det er bygget 7 nye familieboliger siden Nemndas forrige besøk. Med nok en 6-manns bolig vil forholdene bli tilfredsstillende for avdelingens befal. For det sivile personell er imidlertid boligforholdene like håpløse. Det finnes intet sivilt boligmarked og avdelingen kan ikke skaffe boliger. Det er derfor en rekke sivile stillinger som fortsatt står ubesatt. Departementet har opplyst at det arbeides med å få løst spørsmålet om hybler og familieboliger til sivilt personell i forbindelse med et eventuelt nytt sysselsettingsprogram i 1959.

Flyvåpnets stasjon, Kautokeino.

Forlegningsforholdene for mannskapene var ikke tilfredsstillende. De var forlagt i en meget gammel tyskerbrakke hvor det var store vanskeligheter med oppvarmingen om vinteren. Skulle det holdes noenlunde jevn temperatur var det nødvendig med fyringsvakter. Det var heller ikke lagt inn vann i brakka. En 2-manns bolig som blant annet ble benyttet til mannskapsmesse var lite egnet til dette formål. Den var dårlig vedlikeholdt og trengte en omfattende oppussing. En del av dette skulle nå gjøres samtidig med at kjøkkenet skulle utvides.

Overkommandoen er oppmerksom på dette og har i forslaget til budsjettet for 1959—60 tatt opp spørsmålet om bygging av messe og forlegning. Forslaget er gitt en slik prioritet at Overkommandoen regner med bygging kan igangsettes i løpet av 1959 om de nødvendige midler blir stillet til disposisjon. Som en foreløpig løsning er det mulig det vil bli ordnet med innkvartering på den gamle internatskolen eller på Turiststasjonen.

Velferdstjenesten ved avdelingen er dårlig. Spørsmålet om hvordan velferdstjenesten ved avsidesliggende stasjoner uten velferdsbefal skal ordnes vil ifølge Overkommandoen bli drøftet på et fellesmøte av Flyvåpnets velferdsoffiserer. En håper en der vil finne frem til en tilfredsstillende løsning. I mellomtiden vil Luftkommando Nord-Norge ha sin oppmerksomhet spesielt henvendt på dette forhold.

Brig N's forlegninger i Heggelia — Rustad Setermoen.

Forlegningsforholdene i Heggelia er stort sett tilfredsstillende for mannskapene i Samba- og Stabskompaniet. Forlegningene var pent vedlikeholdt.

I den nye Rustadleiren var forholdene meget gode. Mannskapsforlegningene er bygget i seksjoner med mannskapsrommene samlet rundt trappeoppgangen og med oppholdsrommet i et eget tilbygg til forlegningsfløyen. Forlegningsrommene er beregnet på 6 mann og har utstyr av nyeste type. Det er lagt plastfliser på gulvene. Det er varmt og kaldt vann på hvert rom med to vasker og speil. En ny detalj i utstyret er en meget pen bokhylle med stor skriveklaff belagt med respatexplater. Over skriveklaffen er det montert leselamper. Fargene er lyse og vennlige. Det er hengt opp pene gardiner, og rommene gir i det hele et meget tiltalende inntrykk.

Oppholdsrommene er omtrent av samme type som i de øvrige nye forlegninger, men med enkelte forbedringer. Taket er pyramideformet slik at rommet virker adskillig større og luftigere enn rom av tilsvarende størrelse med vanlig takhøyde. Det er dessuten bygget inn en telefonkiosk og innredet et mindre skrive- og leserom.

I kjelleren er det innredet pent bad med badstue, undervisningsrom og forskjellige lagerrom.

Kjøkkenet og spisesal var utmerket med alle moderne maskiner. Det var rikelig med lagerplass og kjølerom for forskjellige matvarer. Spisesalen var meget pen, men utstyrt med langbord og benker i den vanlige kjedelige rekkeoppstilling.

Det som var ferdigbygget i Rustadleiren ga et meget tiltalende inntrykk og ferdig utbygget vil leiren bli et førsteklasses etablissement.

Infanteribataljonens forlegning på Setermoen er stort sett tilfredsstillende selv om de gamle norskbygde brakkene ikke har samme standard som de nye forlegningene. Arrestene var mørke og triste uten annet utstyr enn en stol. Kjeller og spisesal var bra.

Feltartilleribataljonen på Setermoen har

meget bra forlegningsforhold. Kjøkken og spisesal av vanlig standard. En ny og meget pen befalsmesse var tatt i bruk. Avdelingen holder nå pa med grunnarbeidene til svømmebasseng.

Velferdsbygget på Setermoen var under Nemndas besøk på det nærmeste ferdig. Dette bygg vil bli av stor verdi for avdelingen på Setermoen.

De Brigadeavdelinger Nemnda besøkte under denne befarng har alle sammen forlegninger som må karakteriseres som gode og som stort sett skaper gode forhold både for befall og menige.

Under møtene med de forskjellige tillitsmannsutvalg ble det tatt opp en del saker som senere alle sammen er løst tilfredsstillende av Brigaden.

Ved alle Brigadens avdelinger ble spørsmålet om en mer tilfredsstillende avvikling av permisjonsreisene tatt opp. De bussene Brigaden har er ikke tilstrekkelige til å dekke behovet. Å leie busser blir dyrt, og avviklingen med militære lastebiler viser seg i vinterhalvåret ikke å være noen tilfredsstillende løsning. Dette spørsmål har Nemnda tatt opp med Departementet. Departementet har senere meddelt at det er samtykket i å utvide antallet busser ved Brig N fra 4—6.

Ramsund Orlogsstasjon.

Mannskapsforlegningene er ikke helt tilfredsstillende, men ny forlegning er under bygging. Kjøkken og spisesal er for liten i forhold til mannskapsstyrken. Det samme gjelder oppholdsrommet. Oppholdsrom vil det bli i den nye mannskapsforlegningen. Kjøkken og spisesal er det imidlertid ikke bevilget penger til. Kantinen er ganske bra. Det er 66 familieboliger for befall og det dekker omtrent Stasjonens behov.

Tillitsmannsutvalget hadde ikke noen spesielle saker å drøfte med Nemnda, og det var ingen spørsmål Nemnda fant grunn til å ta opp med myndighetene.

Harstad festning.

Siden Nemndas besøk i 1956 er det bygget nytt gymnastikk- og undervisningsbygg med bad. Videre er leirens bygninger pusset opp utvendig. Det som nå mangler for å gjøre forholdene fullt ut tilfredsstillende er en ny mannskapskaserne og et større kjøkken og spisesal.

Forholdene på de fort som er bemannet er ikke fullt så tilfredsstillende. Spesielt var det et av fortene mannskapene klaget over. Det vil imidlertid ikke bli aktuelt å bemanne dette fortet om vinteren.

Under samtalen med tillitsmennene ble det tatt opp enkelte mindre spørsmål som Kommandanten lovet å se nærmere på. Det er senere meddelt at disse er løst i den utstrekning det har vært mulig. Det ble ikke reist spørsmål det var nødvendig for Nemnda å ta opp.

Befalsskolen for Infanteriet i Nord-Norge, Harstad.

Forholdene for Befalsskolens elever er ikke tilfredsstillende. De har forlegning et sted, mens undervisningen foregår et annet. Befalselevene er forlagt i to tyskerbrakker som det er kostet ganske meget på uten at forholdene allikevel er blitt bra. Skole- og administrasjonsbygning er 50 år gammel, men ombygget slik at det nå er innredet tilfredsstillende kontorer og undervisningslokaler. Skolen har imidlertid for liten plass. Det finnes bare 2 små oppholdsrom og dette går blant annet ut over velferdsarbeidet.

Forlegningsforholdene for hjelpemannskapene er slette. De bor i en gammel tyskerbrakke i Harstad, hvor forholdene etter Nemndas oppfatning er meget dårlige. Det er klaget mange ganger over forholdene, blant annet av avdelingslegen. Nemnda tok dette spørsmål opp med Departementet som har opplyst at det arbeides med planer om å flytte befalsskolen. Det er derfor ikke mulig på det nåværende tidspunkt å ta standpunkt til spørsmålet om nybygging av forlegning for hjelpemannskapene.

Bortsett fra forlegningsforholdene for hjelpemannskapene var det ikke noen saker tillitsmennene ville Nemnda skulle ta seg av.

Asagården, LVA N, sone Harstad.

Dette er en forlegning med utmerkede forlegningsforhold, verksteder, kontor, undervisningsrom, messer etc. Det eneste å bemerke er at det er forlagt for mange på forlegningsrommene. Dette skyldes at avdelingen har måttet avgi plass til Forskolens elever. Dette fører også til at kantine, spisesal etc. blir for små. For øvrig er forholdene tilfredsstillende og det ble ikke reist spørsmål Nemnda fant grunn til å ta opp.

KNM «Harald Härfagre», Madlamoen.

Mannskapene ga uttrykk for misnøye med forlegningsforholdene. Nemnda deler denne oppfatning. Spesielt gjelder det undervisningslokalene som er særlig dårlige. En gammel stor tyskerbrakke, hvor den vesentlige del av undervisningen foregår, er i en elendig forfatning. Gulvene er råtne, taket er utett

slik at flere av rommene ikke kan brukes når det regner. Vinduer og dører er så gisne at det nesten ikke er mulig å fyre så det blir tilstrekkelig varmt i den kalde årstid. Det er etter Nemndas oppfatning uforsvarlig å bruke denne brakken.

Mannskapsforlegningene er gamle norskbygde brakker som i og for seg er ganske bra. Belegget er imidlertid for stort. Med så mange mann på rommene, er ventilasjonen utilfredsstillende. Vaskerommene med bare to dusjer har også alt for liten kapasitet. Kjøkken og spisesal med kantine, bygget siden Nemndas forrige besøk i 1955. Ny gymnastikk-sal er under bygging, her vil det også bli nytt bad. Under møtet med tillitsmannsutvalget ble det tatt opp en del spørsmål som Sjefen ville forsøke å løse. Det ble, ut over det som er nevnt foran om forlegningsforholdene, ikke reist spørsmål Nemnda har funnet grunn til å ta opp med myndighetene.

Forholdene med forlegnings- og undervisningsrom har Nemnda senere tatt opp med Departementet. Departementet har senere opplyst at det i St. prp. nr. 1 for 1959—60 er foreslått bevilgninger til mannskapskaserner I og II. Forslaget omfatter også undervisningsrom.

Sola Flystasjon.

De bygningsmessige forhold ved Stasjonen er ikke på langt nær så tilfredsstillende som ved de andre flystasjonene, for eksempel Ørlandet og Bodø. Sola er den stasjonen som har mest tyskbygde bygninger og disse er ikke alltid så brukbare til Stasjonens formål. Stasjonen har fått relativt lite midler til nybygging.

Familieboliger er det for lite av, og mange av de boliger som i dag brukes er dårlige. Reglene om fordeling av leilighetene skaper også visse vanskeligheter.

Et annet forhold som skaper vanskeligheter er det store stasjonsområde. Det er lange avstander innenfor Stasjonen. Det er imidlertid ikke stilt nødvendige midler til disposisjon til transporter.

Forholdene for mannskapene på Sola Sjøflystasjon er stort sett tilfredsstillende. De spiser imidlertid i messa på Sola Landstasjon, og dette er en tungvint ordning.

På Sola Landstasjon er forlegningsforholdene tilfredsstillende. Det er bygget ny mannskapsmesse i 1954 og den er meget bra. Stasjonen mangler velferdsbygg med oppholdsrom etc. for mannskapene. Velferdsarbeidet lider også under mangelen på skikkelig forsamlingslokale. Film må nå kjøres i spisesalen.

Ved avdelingen Forus er forlegningsforholdene stort sett tilfredsstillende.

I møte med Stasjonens sentrale tillitsmannsutvalg ble det tatt opp enkelte spørsmål som Stasjonssjefen lovet å se nærmere på. Det er senere meddelt at det er funnet frem til en for mannskapene tilfredsstillende løsning på de fleste spørsmål.

Spørsmålet om de interne transportvanskeligheter ved Stasjonen er tatt opp med Departementet som senere har meddelt at spørsmålet er tatt opp med Flyvåpnets Overkommando.

Vatneleiren. — Feltartilleriets Øvingsavdeling nr. II.

Leiren har en meget pen beliggenhet og forlegningsforholdene er gode. Den nyeste mannskapskasernen er meget bra. Tyskerbrakkene var av adskillig bedre kvalitet enn vanlig. En av brakkene var under oppussing og ville bli meget pen. En brakke var bygget om til velferdshus med kantine i kjelleren. Det var videre innredet oppholdsrom, skrive-rom, spillerom, bibliotek, velferdskontor etc., alt meget pent. Undervisningsrommene var bra, men med dårlig utstyr, kjøkken og spisesal var også meget bra.

Soma leir, LVA V, sone Stavanger.

Mannskapsforlegningene var små en-etasjes brakker. Mannskapsrommene var tilfredsstillende med pent utstyr. Kjøkken og spisesal i en gammel tysk bygning har det vært mye klager på, og forholdene her har vært meget dårlige. Kjøkkenet er nå reparert. Det er blant annet lagt nytt gulv, satt inn nytt utstyr og for øvrig foretatt enkelte andre forandringer. Sammen med oppussing av kjøkkenet vil de arbeider som er utført gjøre forholdene adskillig bedre enn tidligere. Spisesalen vil også bli ganske bra når den blir pusset opp.

Tillitsmennene tok opp med Nemnda en del spørsmål som sonesjefen og gruppesjefen lovet å se på. Det er senere meddelt at en del av spørsmålene er løst tilfredsstillende.

Randaberg Flystasjon.

Det er Nemndas oppfatning at arbeidsforholdene, og for så vidt også forlegningsforholdene, ved Stasjonen i dag ikke er tilfredsstillende. Spørsmålet er tatt opp med Flyvåpnets Overkommando som arbeider med saken.

Stavanger festning. — Uisnes Marinedepot.

Disse to avdelinger som tidligere tilhørte forskjellige forsvarsgrener samkjøres nå på en måte som ikke tidligere er forsøkt i Forsvaret. Så vidt Nemnda har forstått går dette stort sett bra, men enkelte vanskeligheter oppstår selvsagt blant annet på grunn av forskjellige reglementer. Dette er Marinens Overkommando oppmerksom på og det arbeides med saken. Forlegningsforholdene er stort sett tilfredsstillende. Kantine, leserom og bibliotek er innredet i en gammel bygning som er for liten og dessuten dårlig egnet. Sykestuen var også liten, men pent oppusset og for øvrig tilfredsstillende. Kjøkkenet og spisesal var ny siden Nemndas besøk i 1954, og forholdene her var tilfredsstillende. Kjøkkenet betjente både mannskapsmesse og befalsmesse.

Under møtet med tillitsmannsutvalget ble det reist en del spørsmål som Sjefen lovet å ordne. Det er senere meddelt at dette er gjort i den utstrekning det har vært mulig.

Lista. — Flyvåpnets Våpentekniske Skole.

Skolelokaler, forlegningsbrakker, kantine og befalsmesse er bra. Arrestene var små og dårlige, men dette lovet Sjefen å rette på. Søkningsen til skolen er god fordi den også gir en solid sivil utdanning. Skolens beliggenhet med sine muligheter til særlig samkvem med sivilbefolkningen, gjør at det må legges stor vekt på skolens eget velferdsarbeid.

Mannskapene var ikke fornøyd med kino-driften idet filmutvalget var dårlig. Dette spørsmål tok Nemnda opp. Det er nå truffet avtale om at filmbestillingen for fremtiden skal foretas av Forsvarets Velferdstjenestes filmavdeling. Videre vil Stasjonen i nær fremtid få cinemascopestyr. Det ble også fra tillitsmennes side reist spørsmål om det var mulig å skaffe robåter, telt og fiskeutstyr til mannskapene da dette ville ha stor betydning for utnyttelse av fritiden. Dette har Overkommandoen lovet å følge opp.

Oslo, den 10. februar 1959.

Arthur Ruud.

Bjarne Lyngstad.

Reidar Tveten.

Rolf Hansen.

Erland Asdahl.

Kåre Hansen.

Cato Kvaal.